

สถิติเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสที่เป็นทางการจึงมีน้อยกว่าปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น เพราะผู้ตกเป็นเหยื่อมักคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและอาจไม่ได้รับความสนใจ จึงไม่แจ้งความดำเนินคดี ต่อเมื่อการทำร้ายร่างกายทวีความรุนแรงจนถึงขั้นเลือดตกยางออก หรือเสียชีวิตจึงได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจากการรวบรวมข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิผู้หญิง ตั้งแต่เดือน มกราคม-กรกฎาคม 2530 พบว่า มีปัญหาความรุนแรงต่อคู่สมรสจนถึงขั้นได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตรวม 120 คน โดยในกลุ่มผู้ที่ถูกทำร้ายเป็นภรรยา รวม 70 คน และเป็นสามีรวม 36 คน และมีกลุ่มผู้ทำร้ายเป็นภรรยา รวม 43 คน และเป็นสามีรวม 69 คน

พรเทัญ เพชรตฤขศิริ (2531) ได้สำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์พบว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ความรุนแรงต่อคู่สมรส คือ ร้อยละ 41.4 ซึ่งในจำนวนดังกล่าวเป็นความรุนแรงที่มีสามีกระทำต่อภรรยามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.2 และเป็นความรุนแรงที่มีภรรยากระทำต่อสามีร้อยละ 30.8 พื้นที่ที่มีความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 40.3 รองลงมาคือ ภาคกลาง (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร) ร้อยละ 29.8 ความเข้าใจโดยทั่วไปในสังคม และจากสถิติดังกล่าวข้างต้น พบว่า ผู้ถูกทำร้ายมักจะเป็นเพศหญิงมากกว่า เนื่องจากโดยทั่วไป เพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าชาย สังคมจะมีค่านิยมว่า การให้ความช่วยเหลือแก่สตรีเป็นสิ่งที่ควรกระทำเมื่อมีโอกาส แม้กระทั่งในครอบครัวก็ยังให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว หรือเป็นช้างเท้าหน้าและให้ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เพศหญิงถูกกำหนดให้อยู่แต่เพียงในบ้านมาตลอด การทำมาหากินนอกบ้านจะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ชาย สำหรับผู้หญิงนั้น เพียงมีกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร ทำงานบ้านก็แทบจะหมดไปวันหนึ่ง ๆ แล้ว โอกาสที่ผู้หญิงจะออกไปมีปัญหานอกบ้านแบบผู้ชายจึงเป็นได้ยากมาก

อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามผู้หญิงก็อาจทำร้ายสามีหรือก่ออาชญากรรมขึ้นในสังคมได้เช่นกัน ซึ่ง ริต้า เจมส์ ซิมอน (Rita James Simon, 1970) นักสังคมวิทยา ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการกระทำผิดของสตรีในเรื่อง Woman and Crime ได้ตั้งข้อสังเกตของอัตราการทำผิดของสตรีที่เพิ่มสูงขึ้นว่า เนื่องมาจากสตรีมีอิสระมากขึ้นจากพันธะในครอบครัว และเข้ามามีบทบาทในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกับอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ มากขึ้นกว่าในอดีต และอธิบายเพิ่มเติมว่า การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่ดึงให้ผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นตัวการสำคัญที่มีอิทธิพลผลักดันให้ผู้หญิงก่ออาชญากรรม คือการที่ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน ทำให้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม มากขึ้นในทุกประเทศ นอกจากนั้นการที่ผู้หญิงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในตลาดแรงงาน ทำให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาและการฝึกฝนอบรมความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ รวมทั้งได้เรียนรู้อารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความคับข้องใจ ได้รู้สึก

ถึงการตกเป็นเหยื่อและสภาพเสียเปรียบ และตั้งเหล่านี้เองเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้หญิงก่ออาชญากรรมรุนแรงต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกรณีการฆ่าสามีด้วย

จากการสำรวจการกระทำความคิดในคดีฆ่าสามีของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลางกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2541 ปรากฏว่ามีจำนวนทั้งหมด 62 ราย ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การกระทำความคิดของผู้หญิงที่ฆ่าสามีนั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าควรให้ความสนใจศึกษาวิจัยในเชิงลึกเป็นอเนกอนันต์ เนื่องจากโดยทั่วไปผู้หญิงที่ได้รับความกดดันในบางครั้ง มักจะเลือกแก้ปัญหาด้วยการอดทน ห่อหุ้ม หรือหลบหนีไปมากกว่าจะต่อสู้ถึงขั้นฆ่าสามีของตนเอง ดังนั้นการที่ผู้หญิงเลือกใช้วิธีการฆ่าสามีของคน จึงเป็นการตัดสินใจเลือกทางออกที่นำพาตนเองไปสู่สถานภาพ “อาชญากร” อันก่อให้เกิดผลกระทบตามมาต่อชีวิตของตนเองอย่างมากมาช ผู้วิจัยจึงใคร่จะทำการศึกษาเพื่อให้ทราบว่า การที่ผู้หญิงซึ่งถือเป็นเพศที่อ่อนแอทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ ตัดสินใจกระทำความคิด โดยการฆ่าสามีนั้นมีสาเหตุเนื่องมาจากอะไรและปัจจัยใดบ้างที่เป็นแรงผลักดันให้ฆ่าสามี เพื่อเป็นแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหอาชญากรรมปัญหาครอบครัวแตกแยกซึ่งถือเป็นปัญหาร้ายแรงของสังคมปัญหาหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยหรือเหตุที่เป็นแรงผลักดันทำให้ภรรยาฆ่าสามี
2. เพื่อศึกษาถึงขณะความรุนแรงในครอบครัวของภรรยาฆ่าสามี
3. เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นและยุติลงโดยภรรยาฆ่าสามี

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี ในครั้งนี้จะจงเลือกเฉพาะผู้หญิงที่กระทำความคิดในคดีฆ่าสามี ซึ่งศาลได้พิพากษาสร้างคดีขาดแล้ว และต้องขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงกลางกรุงเทพมหานคร เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสาเหตุปัจจัยที่เป็นแรงผลักดัน ให้ภรรยาฆ่าสามี
2. เข้าใจถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของหญิงที่ฆ่าสามี เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงในครอบครัว
3. แนวคิดสตรีนิยม
4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงกับการกระทำผิด
5. แนวคิดเกี่ยวกับการฆ่า
6. ทฤษฎีแตกเปลี่ยน
7. ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล
8. ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 65-66) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยงานของสังคมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีความคงทนที่สุด เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในครอบครัว เพราะเกิดเติบโตในครอบครัว ครอบครัวให้สถานภาพ และบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดคติธรรมและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

โดยทั่วไปแล้วครอบครัวจะประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก แต่ในบางครอบครัวอาจมี ปู่ ย่า ตา ยาย คุณาติพี่น้องหรือบุคคลอื่นมาอาศัยอยู่ด้วย และเมื่ออาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันย่อมมีความผูกพันรักใคร่กัน โดยทางกฎหมายใครที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านย่อมถือว่าบุคคลนั้น ๆ คือสมาชิกของบ้านหรือครอบครัวนั้น

ความหมายของครอบครัวนี้ตามความหมายจากพจนานุกรม และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของครอบครัวสอดคล้องกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาร่วมกันโดยการสมรสหรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิตคือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวอยู่ภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งมีสมาชิก 3-4-5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองตามคนขึ้นไป หรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการกระทำระหว่างกัน เช่น สามี ภรรยา พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายถึงว่าต่างคนต่างมีปฏิกริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน ตั้งต่อนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามีภรรยาและลูก เมื่อมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

ดังนั้น ครอบครัวอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มาร่วมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือ โดยการรับเลี้ยงดู (คือเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) ปกติแล้วหมายรวมถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีและภรรยา โดยไม่มีบุตรของตนเอง) มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิกริยาได้ตอบซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อแม่และแม่ เป็นลูกชายลูกสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้

นอกจากนี้ ศุพัทรา สุภาพ (2541 : 65) ยังได้กล่าวต่อไปอีกด้วยว่า มนุษย์ทุกคน จะต้องอยู่ในครอบครัวเสมอ ได้แก่ ครอบครัวที่ให้กำเนิดเรามาหรือ ครอบครัวของบิดา มารดาของเราเอง (Family of Orientation) ซึ่งเด็กอยู่ผู้เขาวัดใจเจริญเติบโตขึ้นมา ตลอดจนตั้งสอนอบรมให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) เป็นครอบครัวแบบไม่สมัครใจ ครอบครัวอีกแบบหนึ่งคือ ครอบครัวของเราเอง (Family of Procreation) ซึ่งเกิดจากการสมรสเป็นครอบครัวแบบสมัครใจ เราเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจของเราเองโดยเฉพาะในสังคมที่เจริญ การมีครอบครัวนั้นส่วนใหญ่จะสมัครใจเลือกหาคู่ครองที่คนพอใจ และคิดว่าสามารถจะครองเรือนด้วยความสุขได้ ไม่เหมือนครอบครัวดั้งเดิมหรือถ้าหลัง ซึ่งผู้ใหญ่มักจะจัดหาครอบครัวมาให้ เช่น ในสังคมจีน อินดู เป็นต้น

1.1 ประเภทของครอบครัว

การจำแนกประเภทของครอบครัวในแต่ละสังคมจะอาศัย ขนาด องค์ประกอบและ ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมาเป็นเกณฑ์ เมอร์ดอค (Murdock อ้างถึงใน สุทธิรา สุภาพ, 2541 : 66-67) ได้แบ่งครอบครัวออกตามลักษณะโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสมาชิกออกเป็น 3 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยายและครอบครัวรวม ซึ่งครอบครัวแต่ละประเภทมี ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็ก (Nuclear Family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก (ลูกนี้อาจจะเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) ความสัมพันธ์ในครอบครัวเดี่ยวมีลักษณะใกล้ชิดที่สุด จะพบเห็นได้ทั่วไปซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีครอบครัวแบบนี้มากขึ้น เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะการมีครอบครัวใหญ่เป็นการสิ้นเปลือง โดยเฉพาะสภาพสังคมปัจจุบันที่มีค่าครองชีพสูงขึ้น นอกจากนี้ครอบครัวแบบนี้ยังมีความเป็นอิสระ แต่ก็เห็นห่างจากญาติพี่น้องอาจจะทำให้เกิดความหวงและขาดความอบอุ่นได้

2. ครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) และญาติพี่น้อง มาอยู่รวมกัน ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ งามพิศ สัตย์สงวน ว่า ครอบครัวขยาย หรือ ครัวเรือนขยาย หมายถึง ครอบครัวซึ่งมีสมาชิกอย่างน้อย 3 รุ่นอยู่รวมกัน คือ รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นพ่อของ Ego เอง และรุ่นลูกของ Ego ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว และญาติพี่น้อง (เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ป้า ลุง อา น้า เป็นต้น) มาอยู่รวมกัน อาจจะอยู่ภายใต้หลังคาบ้านเดียวกันหรือเขตบ้านเดียวกัน โดยอาจจะปลูกบ้านอยู่ใกล้เคียงกัน แม้ลูก ๆ จะแต่งงานแล้วก็ตาม อยู่ภายใต้หลังคาเดียวกันหรืออยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยที่น้องที่แต่งงานแล้วหลายคู่ คือ ทั้งคู่สมรสและลูก รวมทั้ง ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ด้วยกัน ครอบครัวดังกล่าวมีความรัก ความอบอุ่นแต่ขาดความเป็นอิสระเพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น อาจจะเป็นคุณปู่ คุณตาก็ได้ ทำหน้าที่ควบคุม ดูแล ทุกข์ สุขของสมาชิกในครัวเรือน เป็นระบบญาติพี่น้องที่มีความรักใคร่ผูกพันกันมาก ครอบครัวแบบนี้จะพบมากในสังคมเกษตรกรรม เช่น จีน อินเดีย เป็นต้น

3. ครอบครัวรวม (Polygamous Family) ประกอบด้วย สามีหนึ่งและภรรยาหลายคน ครอบครัวแบบนี้จึงเป็นครอบครัวเดี่ยว 2 ครอบครัว หรือ มากกว่า เช่น สังคมจีน อิสลาม นักร์ เป็นต้น

แม้ว่า ครอบครัวจะเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด แต่ก็มีความสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นสังคมระดับแรกของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาจะต้องเป็นสมาชิก ในทางสังคมวิทยาถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญ ที่กำหนดแบบแผนความประพฤติ ความเชื่อและหน้าที่ของสมาชิก ตลอดจนการแสดงความสัมพันธ์ต่อกัน โดยมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของวัฒนธรรมซึ่ง สุทธิรา สุภาพ (2541) ได้สรุปหน้าที่สำคัญของครอบครัวไว้ดังต่อไปนี้

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่
2. ปับัดความต้องการทางเพศโดยออกมาในรูปแบบของการสมรส
3. ให้ความรักและความอบอุ่นอันจะทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความปลอดภัย และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม
4. เป็นแหล่งการอบรมป้องกันที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดและตลอดเวลา ให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ด้านวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนระเบียบของสังคม เพื่อให้สมาชิกเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญของสังคม
5. เกื้อหนุนผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นเพื่อดำรงอยู่ในสังคม แต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต ซึ่งหน้าที่นี้สำคัญมากต่อระบบพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของเด็ก ครอบครัวเป็นสถานที่ที่ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่มีเจริญเติบโตสมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่
6. กำหนดบทบาทและสถานภาพให้แก่สมาชิกใหม่ เพื่อให้รู้ว่าควรมีสถานภาพและบทบาทอย่างไร ซึ่งในสังคมไทยสถานภาพดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้
7. ห่อหุ้มและปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้ถูกหรือผู้อยู่ในอุปการะ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ดี
8. สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของครอบครัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและความสัมพันธ์ในระหว่างญาติมิตร
9. ให้อิสระเสรีภาพแก่สมาชิกในครอบครัวตามสมควร

ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องปรับตัวให้ทันเหตุการณ์และสภาพความก้าวหน้าทางสังคม อันมีผลให้ลักษณะโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ครอบครัวไทยสมัยก่อนเดิมเป็นครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวหลาย ๆ ครอบครัว อาศัยอยู่บริเวณบ้านเรือนเดียวกัน มีความผูกพันรักใคร่ระหว่างสมาชิกทั้งหลายอย่างแน่นแฟ้น มีความเคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน ผู้เป็นแม่จะใกล้ชิดคอยเอาใจใส่ ติดตามดูแลดู คอยให้ความช่วยเหลือทุกโอกาสทุกสถานการณ์ แม้ลูกจะสมรสออกไปมีครอบครัวใหม่แล้วก็ยังคงติดตามอุปการะสม่ำเสมอ ถึงกับกล่าวกันว่า ลักษณะครอบครัวไทยถึงถูกไม่รู้จักใคร่บรรพชาศกความเป็นอยู่ ความมีอำนาจในการปกครอง เกื้อหนุนให้คำแนะนำตั้งตอนเป็นของพ่อแม่ และถูก ๆ ก็เชื่อถือ พ่อแม่ก็จะกำหนดอนาคตกำหนดคนนอกริช แม้กระทั่งการเลือกคู่ครอง

สภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน มีผลทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง สมาชิกมีความเท่าเทียมกัน และสถานะเศรษฐกิจทำให้

บทบาทของความเป็นพ่อแม่เปลี่ยนไป การอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้นให้อิทธิพลมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงนี้เองทำให้มีผลกระทบต่อสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว และย่อมมีผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วยเช่นกัน

1.2 ครอบครัวกับการจัดเขตทางสังคม

ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นบุคคลแต่ละคนจะต้องเรียนรู้แบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการมีความสัมพันธ์ต่อกันซึ่งเรียกว่า “กระบวนการจัดเขตทางสังคม” ซึ่งเป็นกระบวนการระยะยาวของชีวิตเริ่มตั้งแต่เกิด บรูมและเซลซนิก (Broom and Selznick, 1968 : 84) ได้ให้ความหมายของการจัดเขตทางสังคมว่า ในแง่สังคม หมายถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสามารถเรียนรู้และสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ การอบรมจัดเขตทางสังคมโดยทั่วไปทำให้วิถีชีวิตของบุคคลเป็นระเบียบ โดยการเพิ่มคุณค่าบางอย่างของสังคมและของกลุ่มให้แก่สมาชิกของสังคมนั้น หากเข้าไปร่วมในสังคมและสถาบันใหม่จะได้เรียนรู้ระเบียบวินัยและพัฒนาคุณค่าใหม่ เช่น พ่อแม่จะต้องเรียนรู้ความเป็นพ่อแม่และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ขณะเดียวกันพ่อแม่ก็เป็นตัวการหลักในการอบรมจัดเขตให้เด็กรู้จักบทบาทและคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้เด็กเป็นพ่อแม่ที่ดีในอนาคตด้วย และในแง่ของบุคคล การจัดเขตทางสังคมหมายถึง การเพิ่มพูนความสามารถและการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม ทำให้องค์ประกอบทางชีวภาพเป็นมนุษย์ขึ้นมาและแปรสภาพมาเป็น “ตัวตน” เกิดความสำนึกในลักษณะเฉพาะตัว ลักษณะนิสัยอยู่ในระเบียบ ทำให้เกิดอุดมการณ์ คุณค่า และความทะเยอทะยาน ในแง่นี้ การจัดเขตทางสังคมจึงเป็นตัวกำหนดอุปนิสัยและเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในความเป็นปัจเจกบุคคล

สุพัตรา สุภาพ (2540 : 41) ได้ให้ความหมายของการจัดเขตทางสังคมว่า เป็นการเรียนรู้ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ สำหรับทางตรง เป็นการสอนหรือบอกกันโดยตรง เช่น พ่อแม่สอนลูก ครูสอนนักเรียน เพื่อนบอกเพื่อน ส่วนทางอ้อม เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการสังเกตเลียนแบบ เช่น แม่พูดคำหยาบ ลูกก็จะพูดคำหยาบ ทั้ง ๆ ที่แม่ไม่ได้สอนให้พูด หรือเราไปในงานเลี้ยงอาหารแบบดินเนอร์ แล้วเราไม่รู้ว่าจะรับประทานอาหารอย่างไร หยิบอะไรก่อนอะไรหลัง เราก็อาศัยดูจากคนที่เขาถูกต้องเป็นแบบฉบับ เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดเขตทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมและพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมช่วยเพิ่มพูนพัฒนาความสามารถเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองด้วย

ศุภัตรา สุภาพ (2540 : 52-53) ได้แบ่งความมุ่งหมายของการจัดเกล้า 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ปลุกฝังให้เด็กรู้จักระเบียบวินัยพื้นฐาน เช่น นิষ্ঠในการรู้จักอาบน้ำประพิน การรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย การเป็นคนตรงต่อเวลา เป็นต้น
2. เพื่อปลุกฝังความมุ่งหวังด้านระเบียบวินัย เราจะพบว่าทำให้ปฏิบัติตามมักเป็นเรื่องยากลำบาก ดังนั้นความมุ่งหวังจะเป็นตัวเสริมให้บุคคลยอมรับระเบียบวินัยง่ายขึ้น เช่น กรณีที่เด็กบางคนไม่ยอมอาบน้ำหรือประพินหลังจากตื่นนอน ถ้าบอกเด็กว่าถ้าขันขาอากาศจะเป็นเหมือนกับวีรบุรุษที่มีอยู่ในใจหรือที่เขาชอบ เขาจะต้องอาบน้ำหรือประพิน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่มักจะปฏิบัติตาม ในแง่ความมุ่งหวังจะเป็นตัวเสริมการปลุกฝังระเบียบวินัย
3. สอนให้บุคคลรู้จักบทบาทของคนในสังคม ในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น สมาชิกของสังคมจะต้องรู้บทบาทของคนว่าจะมีความสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร สิ่งที่จะช่วยให้เขาทำได้คือ การอบรมจัดเกล้า เช่น ในสังคมประชาธิปไตยเน้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถ้าการอบรมจัดเกล้าทางสังคมช่วยให้บุคคลรู้จักบทบาทของคนในเรื่องนี้ ก็จะทำให้บุคคลนั้นกล้าออกจะมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น เป็นต้น
4. สอนให้บุคคลเกิดความชำนาญ ในสังคมแบบง่าย การปฏิบัติตามประเพณีเป็นเรื่องทำได้ง่ายโดยวิธีถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้า การสอนให้รู้เรื่องความชำนาญบางอย่างทำได้ยาก การจัดเกล้าโดยให้การศึกษาที่เป็นทางการเท่านั้นจึงจะช่วยได้ในเรื่องนี้

การจัดเกล้าทางสังคม ก่อให้เกิดความเป็นคน (Self) การที่บุคคลยอมรับคุณค่าของกลุ่มอันเป็นผลจากการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social interaction) และมีการปรับความต้องการและการกระทำของคนให้เข้ากับกลุ่มตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดและความเป็นคนนั้นเป็นผลผลิตของสังคม ซึ่ง มีด (Mead อ้างถึงใน ศุภัตรา สุภาพ, 2540 : 54-55) แบ่งตัวตนออกเป็น 2 ส่วน คือ I กับ Me

I คือส่วนที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ของคนเองที่บุคคลแสดงออกมา ไม่ใช่ความต้องการของสังคม Me คือส่วนที่รับเอาทัศนคติ ความต้องการ กฎเกณฑ์ระเบียบประเพณี ที่มีอยู่มาเป็นของตนเองโดยไม่คัดค้าน เป็นการยอมรับความต้องการของสังคม นอกจากนี้ Mead ยังได้สรุปว่า มนุษย์โดยทั่วไปไม่มีความเป็นคนตั้งแต่เกิด แต่ที่มีขึ้นได้เพราะผ่านพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มเพื่อนฝูงที่ช่วยสร้างความเป็นคนให้แก่เด็ก เพราะคนเราจะไม่รู้ว่าเป็นอย่างไรจนกระทั่งมีการ

กระทำระหว่างกัน ทำให้รู้ว่า “บุคคลอื่น” ต่างกับคนอย่างไรและคนต่างกับคนนั้นอย่างไร ทำให้บุคคลเริ่มรู้และเข้าใจว่าสังคมต้องการให้เขาปฏิบัติอย่างไร โดยดูจากผลสะท้อนการปฏิบัติของบุคคลอื่น เด็กจะเริ่มรู้ว่าตนเองคือใครและมีเอกลักษณ์ของตัวเอง (self identify) โดยใช้ภาษาเป็นสื่อและเป็นสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์หากไม่รู้ความหมายก็ยากที่จะติดต่อกันได้ ถือว่าสัญลักษณ์และภาษาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์ตัวตนซึ่งเปลี่ยนสภาพจากการที่มนุษย์เกิดมาในโลกจนกลายมาเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่ง ฟรอยด์ (Freud อ้างถึงใน สุพิศรา สุภาพ, 2540 : 56-57) ถือว่า ปัจจัยทางชีววิทยามีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาบุคลิกภาพโดยแบ่งความเป็นคนออกเป็น 3 ส่วน

- (1) Id เป็นพลังดั้งเดิมที่มีส่วนสร้างการเจริญเติบโตของมนุษย์และก่อให้เกิดบุคลิกภาพของมนุษย์ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางกรรมพันธุ์ เป็นส่วนความต้องการทางชีวภาพที่ต้องใช้ Superego คอยควบคุมซึ่งบางครั้งก็ทำไม่สำเร็จ เป็นแหล่งการเจริญเติบโตของมนุษย์ และเป็นพลังงานใหญ่ที่คอยกระตุ้นส่วนที่เหลืออีก 2 ระบบให้ทำงาน
- (2) Ego เป็นส่วนที่มีเหตุผลหรือตัวประสานระหว่าง Id กับ Superego ซึ่งสามารถคาดคะเนหรือวิเคราะห์ควบคุมกิจการต่าง ๆ หรือความเป็นคนของบุคคล เป็นส่วนของจิตที่ประกอบด้วยความรู้ ความคิด และสามารถคาดคะเนได้หรือวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ อันเป็นศูนย์กลางของบุคลิกภาพและการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล
- (3) Superego เป็นส่วนเกี่ยวกับคุณธรรม ระเบียบ กฎเกณฑ์ ฯลฯ อันเป็นความรู้ที่สั่งไม่สูงที่ คอยพิจารณาว่าอะไรถูกอะไรผิด ดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ

ทั้ง 3 ทฤษฎี ได้เน้นพื้นฐานทางสังคมวิทยาร่วมกันบางประการ เช่น

- บุคลิกภาพเกิดการขัดเกลา และไม่ไร้มรดกทางชีววิทยา
- ครอบครัวยังเป็นตัวจักรสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม
- บทบาททางสังคมช่วยให้บุคคลสามารถติดต่อกันได้

สุพิศรา สุภาพ (2540 : 59-62) กล่าวถึง ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมว่ามี 6 กลุ่มคือ

1. ครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ หรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นต้น เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทักษะ และความประพฤติของเด็กเป็นอย่างยิ่ง การขัดเกลาโดยครอบครัวนี้สามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทางตรงได้แก่ การสอนให้มิวินัย มีสัมมาคารวะ รู้จักไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่ รู้จักกล่าวคำขอบคุณเมื่อมีใครให้ของ หรือทำอะไรให้ เป็นการบอกกล่าวกันโดยตรง

ส่วนการขัดกถาทงฮ้อมเป็นการอบรมแบบไม่ได้ทำเป็นทางการ อาจจะเป็นการเรียนแบบหรือรับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหาขยาถูกก็ใช้คำหาขยาด้วย

2. กลุ่มเพื่อน เป็นการรวมของกลุ่มที่มีอายุระดับใกล้เคียงกัน เช่น เพื่อนร่วมชั้น ธรรมทูตบอด สมาคมนักเรียนเก่า ซึ่ง กลุ่มเพื่อนนี้ มีอิทธิพลต่อทัศนคติของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะเด็กวัยนี้มีแนวโน้มต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกัน เพื่อนอาจจะสอนให้เด็กทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการหรือในทางตรงข้ามสอนเด็กให้ทำอะไรฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมได้ ซึ่งการคบเพื่อนนี้ จึงมีความสำคัญสำหรับคนวัยนี้มาก หากคบเพื่อน ไม่ดีอาจจะเสียคนได้ง่าย

3. โรงเรียน โดยทั่วไปแล้วจะถือว่าโรงเรียนเป็นบ้านที่สองของเด็กในการที่จะได้รับความคิดต่าง ๆ และวิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันโรงเรียนสถานที่สำคัญในเรื่องการให้การขัดเกลาแก่เด็กตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสพบปะสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน โรงเรียนมีโอกาสหล่อหลอมทัศนคตินิสัยใจคอของเด็กเป็นระยะเวลายาวนาน เนื่องจากเด็กต้องศึกษานานหลายปีในแต่ละระดับ ทำให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์อย่างทั้งแบบรู้ตัวไม่รู้ตัว ดังนั้น ปัญหาที่เกิดจากการขัดเกลาของโรงเรียนอาจจะออกมาในรูปที่-

- ไม่ตรงกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กเลขสิบตน ไม่ทราบว่าจะใครจะถูกกว่ากัน เช่น แม่ว่าอย่างครูว่าอีกอย่าง ครูว่าผิด แม่ว่าถูก ครูว่าไม่ดี พ่อแม่ว่าดี เป็นต้น

- สอนในลักษณะที่เป็นทฤษฎีหรืออุดมคติจนเกินไป อาจจะไม่ตรงกับสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริง เช่น ทำดีได้ดี แต่เด็กเห็นคนทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี เด็กอาจจะเสื่อมศรัทธาได้

4. กลุ่มอาชีพ เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสังคมซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีคุณค่าหรือระเบียบกฎเกณฑ์ไปตามอาชีพของคน เช่น ครูต้องสอนลูกศิษย์ด้วยความเมตตา นักสังคมสงเคราะห์ ไม่เปิดเผยความลับของผู้มารับการสงเคราะห์ แพทย์รักษาคณ ใช้ด้วยจรรยาบรรณ ไม่เห็นแก่เงิน เป็นต้น แต่ละอาชีพจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป เช่น ตำรวจก็แตกต่างจากแพทย์ นางพยาบาลก็แตกต่างจากพ่อค้า ครูแตกต่างจากวิศวกร การอบรมในวัยนี้จึงเป็นวัยที่ค่อนข้างจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว การขัดเกลาจึงอาจจะยากกว่าเด็ก เพราะเมื่อผ่านมาถึงระดับนี้แต่ละคนมีความนึกคิดเป็นแบบฉบับของตนเองอยู่ในใจแล้ว

5. ศาสนา เป็นศาสนาที่ขัดเกลาคนหรือแนะนำแนวทางให้คนที่ซึ่คเหนืซวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำโดยเฉพาะศาสนาพุทธ ได้สอนให้คนเราไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะหลายสิ่งในโลกไม่มีความแน่นอนอนจึงต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติในทางที่ถูกที่ควร ศาสนาจึงมีส่วนสร้างเจตนคติที่ดี มีจิตใจที่งดงาม มีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสามารถระงับความดิ้งเคียดหรือขจัดความหึงข่านหรือทุกข์ได้ซึ่งศาสนาได้แก่ วิชาอาราม พระนักบวช ผู้สอนศาสนาหรือผู้เผยแพรศาสนา พยายามจะช่วยขัดเกลาให้บุคคลได้เป็นไปตามครรลองที่มุ่งหมายไว้

6. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเหล่านี้มีหลายประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นวนิยาย วรรณคดี เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อแบบของความประพฤติก เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน อิทธิพลของสื่อมวลชนนี้จะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัวว่าได้สอนลูกมาให้รู้จักเหตุและผลหรือเตือนเฟ้นข่าวสารต่าง ๆ ได้แค่นั้นหรือขึ้นอยู่กับเจตคติของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ตนได้รับ ข่าวสารที่ได้รับจึงมีทั้งการยอมรับและไม่ยอมรับ หรือการวางเฉย ไม่ว่าจะปฏิบัติจะเป็นแบบใดก็ตาม อย่างน้อยก็เป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนบางกลุ่มและต้องการความรู้ของบุคคลอีกส่วนหนึ่ง

จากการแบ่งตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัว เป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญที่สุด การอบรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นการอบรมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดที่เด็กจะต้องประสบ เพราะเป็นการอบรมที่ใกล้ชิดและมีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และแบบของความประพฤติแก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง การอบรมของพ่อแม่จะอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงนั้น ก็ด้วยการบอกกล่าวอย่างเข้มแข็งพอควร ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น ซึ่งได้ผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากมีการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติแก่บุคคลอย่างจริงจังและเจตนา เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถวางตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น สอนเด็กให้กินเป็นเวลา เล่นเป็นเวลา นอนเป็นเวลา หรือพบหน้าผู้ใหญ่ก็ต้องยกมือไหว้ ต้องพูดจาไพเราะ ถ้าไม่ทำอาจถูกลงโทษ เป็นต้น ส่วนทางอ้อม เป็นการอบรมโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่เด็กได้รู้ได้เห็น และซึมซาบเข้าไปในจิตใจซึ่งเด็กอาจจะนำไปปฏิบัติในอนาคตหรือมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ เด็กจะใช้คำหยาบบ้าง เป็นต้น

1.3 ครอบครัวกับการสมรส

การสมรส หรือการแต่งงาน คือ การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปที่สังคมยอมรับโดยแต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนสำหรับคู่สมรสเพื่อความถูกต้อง เช่น บางสังคมการสมรสจะสมบูรณ์แบบจะต้องผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนมากจะกำหนดการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักสำคัญที่สุดในการปฏิบัติ และการที่ชายหญิงจะสมรสกันนั้นจะผ่านการเลือกบุคคลที่ตนพอใจ หรือ ไม่ก็แล้วแต่สภาพการณ์ของสังคม ซึ่ง McKay (อ้างถึงใน สุพัศตรา สุภาพ, 2541) เสนอทฤษฎีการเลือกคู่ครองที่จะแต่งงานด้วยไว้หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีที่คู่สมรสจะเลือกคู่ครองที่มีความคล้ายคลึงกับตน (The Theory of Homogamy) ความคล้ายคลึงกันนั้นอาจได้แก่ การศึกษาฐานะสถานภาพทางสังคม ทัศนคติ เชื้อชาติ เป็นต้น ส่วน ทฤษฎีที่สมรสกับคนที่แตกต่างไปกับตน (The Theory of Heterogamy) เช่น ต่างชั้น ต่างวรรณะ คนมีความรู้ต่างกับคนไม่มีความรู้

หรือคนต่างสัญชาติ ต่างศาสนา คนเรียวร้อยแฉ่งกับคนช่างเจรจา คนผิวดำกับคนผิวขาว ซึ่งทฤษฎีนี้จะตรงข้ามกับ ทฤษฎีแรกที่ได้อ่านมาแล้ว

ศัพทวิทยา ศัพท์ (2540:70-71) ได้แบ่งประเภทของการสมรสโดยพิจารณาจากตั้งต่อไปนี้ คือ

1. ความเป็นใหญ่

- ก. Patriarchal เป็นครอบครัวที่ถือว่าพ่อเป็นใหญ่ เช่น ครอบครัวแถบเอเชียอเมริกา ซึ่งเป็นครอบครัวที่แพร่หลายมาก ถูกที่เกิคมานำชื่อนามสกุลของพ่อ
- ข. Matriarchal ครอบครัวที่ถือว่าแม่เป็นใหญ่ เช่น ครอบครัวออสโตรนีเซียนบางเผ่า เป็นครอบครัวที่สังคมที่เจริญแล้วไม่ค่อยนิยมใช้กัน
- ค. Equalitarian ถือพ่อและแม่เป็นใหญ่เท่ากัน

2. จำนวนคู่สมรส

- ก. Monogamy เป็นครอบครัวแบบชายหนึ่งหญิงหนึ่ง เรียกว่า ผัวเดียวเมียเดียว เป็นแบบที่นิยมกันมากที่สุดในปัจจุบัน อาจจะเป็นเพราะสภาพทางเศรษฐกิจไม่อำนวย หรือปริมาณชายหญิงใกล้เคียงกัน สังคมส่วนมากจะกำหนดเป็นสัญลักษณ์อักษร (เป็นรูปกฏหมาย) เช่น ไทย แถบยุโรป และอเมริกา ฯลฯ (คือให้มีการจดทะเบียนสมรสได้เพียงคนเดียว ยกเว้นจะได้หย่าร้างกันเสียก่อน แต่มีเหมือนกันในบางแห่งห้ามการหย่าด้วย)
- ข. Polygamy (Plural marriage) เป็นแบบคู่สมรสชายหญิงมากกว่า 1 คนขึ้นไป เรียกว่า มากผัวมากเมีย ซึ่งแบ่งเป็น
  - Polygyny มีชาย 1 คนต่อหญิงหลายคน เรียกว่า มากเมีย ซึ่งในประเทศสมัยจะมีกฎหมายห้าม แต่ในทางปฏิบัติมีมากมาย เช่น สังคมแอฟริกา ไทย (ถ้ามีฐานะดีหรือมีเหตุผลอื่น ศาสนาอิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้ 4 คน) จีน เป็นต้น
  - Polyandry มีหญิง 1 คนต่อชายมากกว่า 1 คน เรียกว่า มากผัว (ซึ่งในประเทศที่เจริญแล้วถือว่าผิดศีลธรรม) อาจจะพบได้ในหลายแห่ง หรือในสังคมที่หญิงน้อยแต่มีจำนวนชายมาก เช่น ใน Marquesand Island ที่หญิง 1 คนมีชายหลายคน ซึ่งมีชายเป็นจำนวนมากขึ้นทำไร่ก็แสดงว่าหญิงนั้นมั่งมีมากขึ้นเท่านั้น เพราะชายคือเครื่องแสดงฐานะของหญิง ซึ่งเป็นเพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ กำหนด
- ค. Promiscuity คำต่อม คือ หญิงชายมีความสัมพันธ์ทางเพศกับใครก็ได้โดยไม่ต้องมีแบบแผน มีเฉพาะในสังคมบางแห่ง เช่น พวกฮิปปีบางกลุ่ม

๑. Group marriage ยังไม่เคยมีการสมรสแบบนี้ในชนชาติใด ๆ แต่ที่พอจะใกล้เคียงก็คือชนบางเผ่าของ New Guinea คือ ชายทุกคนที่เกิดมาเมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่กำหนด ชายดังกล่าวจะมีภรรยาได้ 1 คน และภรรยาของตนจะถูกแบ่งปันให้กับคนอื่น ๆ ในระดับอายุเดียวกัน ซึ่งประเพณีแบบนี้จะปรากฏในแอฟริกาบางเผ่า คือ พวก Masai
๒. Pairing ตามีจะอยู่กับภรรยาจนกระทั่งมีบุตรด้วยกัน และสามีภรรยาจะเลิกร้างกันไปหาผู้อื่น ๆ ต่อไป เช่น ในหมู่ชนพื้นเมืองของออสเตรเลียบางเผ่า
3. ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต
- ก. Patrilineal ญาติฝ่ายพ่อสำคัญ
  - ข. Matrilineal ญาติฝ่ายแม่สำคัญ
  - ค. Bilinear ญาติของทั้งฝ่ายพ่อและแม่สำคัญ
4. ที่อยู่อาศัย
- ก. Patrilocal คู่สมรสอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายชาย (อยู่กับพ่อหัวแม่หัว)
  - ข. Matrilocal คู่สมรสอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง (อยู่กับพ่อตาแม่ยาย)
  - ค. Neolocal คู่สมรสไม่อยู่กับพ่อแม่ฝ่ายใด โดยจะแยกอยู่อย่างอิสระ นิยมมากในสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมที่กำลังพัฒนา
5. ที่มาของคู่สมรส
- ก. Endogamy สมรสกับคนในวงศ์วานเดียวกัน คือ อาจจะเป็นชั้นเดียวกัน ผิวเดียวกัน อาชีพเดียวกัน ชาติเดียวกัน เป็นต้น พวกราชวงศ์สมรสกับพวกเดียวกันเพื่อรักษาเลือดให้บริสุทธิ์หรือที่พวกที่มีบรรพบุรุษมักจะสมรสกับพวกบรรพบุรุษเดียวกัน ดังที่ปฏิบัติกันอยู่ในอินเดีย
  - ข. Exogamy สมรสกับคนนอกวงศ์วาน นอกอาชีพ เราจะพบเห็นกันมากในสังคมสมัยใหม่ การสมรสกับคนต่างฐานะ ต่างอาชีพ ต่างชาติเป็นของธรรมดาเพราะสังคมแบบนี้รับคุณค่าใหม่ ๆ เช่น ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน เป็นต้น ดังนั้น การสมรสต่างวงศ์วานกันออกไปมีขึ้นได้โดยอิสระ ไม่ใช่ของต้องห้าม (taboo) หรือผิดประเพณีแต่อย่างใด

1.4 การเลือกที่อยู่ภายหลังการแต่งงาน

การเลือกที่อยู่ภายหลังการแต่งงานนั้น งานพิศ สัตย์สงวน (2538:43) ได้กล่าวไว้ว่า เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีธรรมเนียมประเพณีในการนับญาติทั้งสองฝ่าย (Bilateral kinship) ไม่ว่าจะเป็นญาติทางฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ต่างมีความสำคัญเท่า ๆ กัน แต่มีความโน้มเอียงที่จะให้

ความสำคัญกับทางมารดา (Matrilocal emphasis) มากกว่า สังคมไทยไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานอย่างใดอย่างหนึ่งตายตัว ในทางพฤตินัยพบว่าทั้งแบบที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องฝ่ายหญิง (Matrilocal) แบบที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้องฝ่ายชาย (Patrilocal) และแบบที่แยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่ตามลำพัง (Neolocal) อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วจะ พบแบบแผนการเลือกที่อยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเป็นที่แพร่หลายในทุกภาคของประเทศ ไทยชกวันในเขตเมือง การเลือกที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานแบบแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่มีสัดส่วนสูงกว่าแบบอื่น ๆ สัดส่วนของการเลือกที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานแบบที่อยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงมีสัดส่วนสูงที่สุดในภาคอีสาน รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบต่อไปอีกด้วยว่า ประเพณีการตั้งครัวเรือนหลังการสมรสของคนไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งแบบแผนที่นิยมปฏิบัติกัน คือ เมื่อฝ่ายชายแต่งงานแล้วย้ายไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง ระยะเวลาที่คู่บ่าวสาวจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่อาจแตกต่างกัน โดยเฉลี่ยมักจะอยู่ในระหว่าง 2 – 4 ปี โดยทั่วไปสามีภรรยาจะอยู่กับพ่อแม่จนกระทั่งลูกสาวคนถัดไปแต่งงาน และนำสามีมาอยู่กับพ่อแม่หรือจนกระทั่งมีลูกคนแรกจึงแยกไปสร้างบ้านของตนเองอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านของพ่อแม่การที่ลูกสาวซึ่งแต่งงานแล้วแยกครอบครัวออกไปนี้เรียกว่า “ออกเรือน” ยกเว้นลูกสาวซึ่งทำหน้าที่ดูแลพ่อแม่ (โดยปกติจะเป็นลูกสาวคนโต) จะอาศัยอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ จนกระทั่งพ่อแม่เสียชีวิตและบ้านก็จะตกเป็นของลูกสาวและสามีแต่ในบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถทำตามแบบแผนที่นิยมปฏิบัติกันได้ อย่างเช่นในครอบครัวที่ไม่มีลูกสาว มีแต่ลูกชายเพียงคนเดียวทางพ่อแม่ของฝ่ายชายก็จะพยายามแต่งสะใภ้เข้าบ้าน เพื่อให้จะให้ลูกคอยดูแลในยามแก่เฒ่า หรือในกรณีที่ฝ่ายชายร่ำรวยกว่ามากก็อาจจะอยากให้ฝ่ายหญิงมาอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ของฝ่ายชายแทน ภายในครอบครัวหนึ่งจึงจะต้องมีลูกคนหนึ่งทำหน้าที่ “เลี้ยงเรือน” หรือเลี้ยงดูพ่อแม่จนกว่าพ่อแม่จะถึงแก่กรรมไปเสมอ

1.5 สถานภาพและบทบาท

สถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม ในชั่วชีวิตของคนเราจะมีสถานภาพมากมาย เช่น ตอนเกิดก็มีสถานภาพติดตัวมา และมีการสร้างสมมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยกลางคน ซึ่งเป็นวัยที่มีสถานภาพที่ได้ด้วยความสามารถ ทอวัยชราสถานภาพต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ หดไป ยกเว้นสถานภาพที่ติดตัวมา เช่น เป็นนายพัน นายร้อย ออกจากราชการก็ยังมีนายพัน นายร้อยอยู่สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นถึงพระบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

งามพิศ ตัดซ์สงวน (2543 : 96-99) กล่าวถึง บทบาท ว่าเป็น การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงดู เป็นครู บทบาทคือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง มนุษย์มีบทบาทหลายอย่างในการอยู่ร่วมกัน และแต่ละบทบาทก็สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งก็เป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์สามารถมีระเบียบในการอยู่ร่วมกันเนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และบุคคลถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ที่คนมีอยู่ แต่การปฏิบัติบทบาทหนึ่งอาจจะไปขัดกับอีกบทบาทหนึ่งก็ได้

ถ้าหากในครอบครัวหนึ่ง ๆ นั้น ผู้ชายจะมีบทบาทเป็นทั้งสามีและพ่อ และผู้หญิงก็จะมีบทบาทเป็นทั้งภรรยาและแม่ ซึ่งบทบาทความเป็นสามีภรรยาเน้นสิทธิความเสมอภาคมีมากขึ้น สังคมปัจจุบันถือว่าสามีภรรยามีศักดิ์มีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่อำนาจการเป็นผู้นำ หรือหัวหน้าครอบครัวยังคงนิยมให้เป็นหน้าที่ของสามีอยู่ ความเสมอภาคเป็นสิ่งที่ดี แต่สิทธิและเสรีภาพของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวขึ้นอยู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบในงานที่ตนกระทำด้วย ถ้าสมาชิกไม่เข้าใจไม่สำนึกในหน้าที่ที่ตนมีบทบาทแล้ว การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคก็จะกลายเป็นปัญหาในด้านความสัมพันธ์อันดีต่อกันและอาจเป็นการชากที่จะแก้ไขในที่สุด

ส่วนบทบาทของความเป็นพ่อแม่เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะของครอบครัวแบบเดิม อาจเกิดจากการออกไปประกอบภารกิจ เพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้พ่อแม่มีเวลาในการแสดงบทบาทของความเป็นพ่อแม่ลดน้อยลงด้วย ถ้าพ่อแม่ขาดความสำนึกในหน้าที่อันสำคัญและขาดความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการใช้เวลาให้เป็น รู้จักแบ่งเวลาเพื่อความสุขความสัมพันธ์อันดีให้แก่สมาชิกในครอบครัวซึ่งข้อนี้เป็นปัญหาที่พบในครอบครัวปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งในระยะเวลาที่พ่อบ้านกำลังมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือเป็นผู้มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ ของสังคมด้วยแล้ว ยิ่งจะทำให้ต้องเหินห่างบ้านมากขึ้นเวลาส่วนใหญ่จะต้องทุ่มเทเพื่องานและมักเป็นช่วงจังหวะเดียวกันที่ถูก ๆ ต้องการความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ความเข้าใจจากผู้เป็นพ่อ ถูก ๆ ก็จะเกิดความรู้สึกตันตันที่ว่าถูกทอดทิ้ง ขาดความสำคัญสำหรับพ่อแม่ บางครั้งเกิดความวันห่ว และหาทางออกด้วยการคบเพื่อนเป็นการชดเชยหรือออกไปหาสิ่งแวดล้อมนอกบ้าน หากเป็นเช่นนี้ติดต่อกันนาน ๆ ในที่สุดก็จะเกิดเป็นปัญหาในครอบครัวตามมาได้

คำว่า "บทบาทหญิงชาย" เป็นศัพท์ทางสังคมหรือวัฒนธรรม บางครั้งอาจจะใช้คำว่า "เพศ" แทนกันซึ่ง ลินด์ซี (Lindsey, 1990 อ้างถึงใน มัทนา เหมณี, 2539) ให้รายละเอียดว่า "เพศ" เป็นเรื่องทางชีวภาพที่บ่งบอกการเป็นชายและการเป็นหญิงโดยองค์ประกอบของโครโมโซม ฮอร์โมน และลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ เป็นตัวกำหนด "บทบาทหญิงชาย" เป็นสิ่งที่สังคมเชื่อมโยงเพศหญิง

และเพศชายเข้ากับแบบแผนทางสังคมต่าง ๆ และถือเอา ‘บทบาทหญิงชาย’ เช่น การเลี้ยงดู การดูแลบ้าน และการหนังสือครอบครัว เป็นตัวบ่งบอกความเป็นหญิง (feminine) และความเป็นชาย (masculine) ‘เพศ’ จึงเป็นสถานภาพที่คิดค้นมากับมนุษย์ตั้งแต่เกิดในขณะที่ ‘บทบาทหญิงชาย’ เป็นสถานภาพที่ได้มาในภายหลัง กรณีแปลงเพศถือเป็นการปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นอิทธิพลความคิด ความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้บุคคลมีบทบาททางเพศ ที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมกับเพศทางสรีระของผู้นั้น ดังนั้นบุคคลจึงต้องการเปลี่ยนแปลงร่างกายของคนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมทางเพศหรือบทบาทหญิงชายที่ตนสมัครใจ ทุกวัฒนธรรมจะมีการเรียนรู้ความหมายและความแตกต่างระหว่างมนุษย์ผู้ชายและมนุษย์ผู้หญิง ที่เป็นผู้ชายสังคมจะคาดหวังให้มีลักษณะ ‘ความเป็นชาย’ อันได้แก่ บึกบึน เข้มแข็ง ฉลาด อดทน กล้าหาญและเป็นผู้นำ ฯลฯ ที่เป็นผู้หญิงจะถูกคาดหวังให้มี ‘ความเป็นหญิง’ อันได้แก่ ลักษณะที่อ่อนหวาน นุ่มนวล นอบบาง รักสวยรักงาม เรียบร้อย เชื้อพืง และมีลักษณะของผู้ตามที่ดี

ลักษณะความเป็นหญิงและความเป็นชาย แม้จะถูกทำให้ดูเสมือนเป็นคุณสมบัติเฉพาะคนของมนุษย์หญิงและมนุษย์ผู้ชายจะได้รับการพิสูจน์ว่าไม่เป็นสิ่งสากล หรือความจริงทางธรรมชาติ แต่ทุกสังคมจะมีการยอมรับและการกำหนดความแตกต่างหญิงชาย และการกำหนดแบบแผนตายตัวเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ตลอดจน ลักษณะความเป็นหญิง และความเป็นชาย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันแทบทุกสังคม เพียงแต่ว่าในแต่ละวัฒนธรรมจะมีการเน้นความแตกต่างทั้งสองเพศมากน้อยแตกต่างกัน หากสังคมใดเน้นความแตกต่างหญิงชายไว้มากก็จะปรากฏการกำหนดความแตกต่างที่ชัดเจน อาทิเช่น การกำหนดประเภทของเล่น เด็กหญิงเล่นตุ๊กตา เล่นหม้อข้าวหม้อแกง ส่วนเด็กชายเล่นรถแข่ง บิน รถยนต์ หรือของเล่นที่แสดงความเข้มแข็ง บึกบึน รวมไปถึงการกำหนดความแตกต่างในภาษาที่ใช้, ลักษณะการเดิน, บุคลิกท่าทาง, เสื้อผ้า, หรือแม้แต่อาหารและเครื่องดื่ม เช่น เมื่อเอ่ยถึงเครื่องดื่มประเภทบำรุงกำลัง ส่วนมากจะคิดว่าเป็นเครื่องดื่มสำหรับผู้ชาย ส่วนเครื่องดื่มของผู้หญิงจะเป็นน้ำส้ม จนมีสำนวนล้อเลียนว่าเป็น ‘น้ำ (สำหรับ) นางเอก’ เป็นต้น

หญิงและชายจึงนอกจากจะแตกต่างกันที่เพศทางกายภาพแล้ว ทั้งสองยังถูกอบรมเลี้ยงดูมาให้มีความแตกต่างในเพศทางวัฒนธรรมอีกด้วย สังคมจะใช้ความเป็นหญิง และความเป็นชายเป็นบรรทัดฐานในการวัดพฤติกรรมของหญิงและชายว่า อะไรบ้างที่เกินไปได้ และอะไรบ้างที่เกินไปไม่ได้ ซึ่งความหมายเหล่านี้แทรกอยู่ในเรื่องราวทางศาสนา, ขนบธรรมเนียมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน, ในสื่อต่างๆ รอบ ๆ ตัว และโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวซึ่งถือได้ว่าเป็นเสมือนบ้านห่อหุ้มความเป็นหญิงและความเป็นชาย รวมทั้งยังทำหน้าที่ในการสืบทอด และควบคุมให้เป็น ไปตามที่ตั้งค้กำหนด

ชอโดโรว์ (Chodorow, 1990 อ้างถึงใน มัทนา เซตมิ, 2539 : 53) นักจิตวิทยา และนักสตรีศาสตร์ให้ความเห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้หญิงผู้ชายโดยทำหน้าที่ของการผลิตซ้ำ “ความเป็นแม่” ที่ทำให้ “ความเป็นแม่” ดำรงและฝังรากลึกในสังคมอย่างยากที่จะถอน เพราะแม่จะเลี้ยงดูลูกสาวให้เติบโตขึ้นเป็นผู้หญิงเหมือนกับตนเอง ในขณะที่จะเลี้ยงดูลูกชายให้มีลักษณะของความเป็นชาย จากความแตกต่างในการเลี้ยงดูได้นำไปสู่การแบ่งงานที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชาย เพื่อเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตซ้ำของ “ความเป็นแม่” ชอโดโรว์เสนอว่าผู้ชายควรมีบทบาทในการดูแลลูกมากขึ้น การทำหน้าที่ดูแลลูกร่วมกันระหว่างพ่อและแม่จะทำให้เด็กผู้ชาย และเด็กผู้หญิงมีความผสมกลมกลืนกับพ่อแม่ขึ้นและที่สำคัญก็คือจะเป็นก้าวแรกที่จะนำผู้หญิง ไปสู่เสรีภาพและความเสมอภาคเพิ่มมากขึ้น

การเรียกร้องให้สามีและภรรยาทำหน้าที่ผสมผสานกันเพิ่มมากขึ้นในการเลี้ยงดู ก็อาจเป็นไปได้ยากในบริบทของสังคมที่ครอบครัวพ่อไปทางแม่ไปทาง ฉะนั้นการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม จำเป็นจะต้องมีเงื่อนไขที่มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก หรือการเรียกร้องให้พ่อมีบทบาทในการดูแลลูกเพิ่มมากขึ้นอย่างที่ชอโดโรว์ได้เสนอแนะมา

ต่อประเด็นเดียวกันนี้ ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir อ้างถึงใน มัทนา เซตมิ, 2539 : 55) มองว่าสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) เป็นสาเหตุอันสำคัญที่ทำให้เกิดและสืบทอดความเป็นหญิง ดังคำกล่าวอันลือลั่นของเธอที่ว่า “ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่ถูกทำให้กลายเป็นผู้หญิง” ภายในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่นี้มีระบบความสัมพันธ์ที่เอื้อให้เพศชายมีอำนาจ และการครอบงำเพศหญิง โดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมอันได้แก่ครอบครัว อุดมการณ์ทางการเมือง การแบ่งงานตามเพศ ฯลฯ ฉะนั้นบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ของผู้หญิงจึงถูกกำหนดมาจากความต้องการและสำนึกของผู้ชายโดยผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องรับมอบหมายบทบาทดังกล่าวแทบจะไม่มีส่วนในการให้คำนิยาม “ความเป็นแม่” ด้วยเลย หากมดต้องเป็นแม่ตามที่สังคมกำหนดความเป็นแม่จึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจหรือการเมืองอย่างแยกไม่ออก และการที่ระบบชายเป็นใหญ่สามารถอยู่และสืบทอดได้อย่างมั่นคงถาวร ก็เพราะเสาหลักอันสองต้นที่สำคัญ คือ “ความเป็นแม่” และ “การกำหนดเพศสัมพันธ์ให้เป็นแต่เฉพาะหญิงกับชาย (Heterosexual) เท่านั้น”

1.6 ความขัดแย้งในครอบครัว

ความขัดแย้ง คือ การไม่ลงรอยกัน (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525) จึงเป็นปกติธรรมดาของสามีภรรยาหรือชีวิตครอบครัว ที่จะต้องเกิดความขัดแย้งขึ้นมา ส่วนความตึงหรือการล้มเหลวของการคืนดี ประนีประนอมกันนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการที่คู่สมรสนั้นจะจัดการ

แก้ไขปัญหาคือขัดแย้งนั้น ๆ ได้ดีเพียงใด ซึ่งสุพัตรา สุภาพ (2518: 62-66) ได้แบ่งการขัดแย้งกันในครอบครัว เป็น 2 ลักษณะ คือ

(ก) การขัดแย้งโดยส่วนตัว

เป็นการขัดแย้งเพราะบุคลิกภาพต่าง ๆ เช่น ระหว่างสามีภรรยาที่มีประสบการณ์ ค่านิยม และทัศนคติต่างกัน ซึ่งแยกออกได้เป็น ด้านอารมณ์ แบบของความประทุติ บทบาท ค่านิยม ความรัก และสาเหตุอื่น ๆ เช่น การมีทัศนคติในเรื่องเพศที่แตกต่างกัน กลัวการมีบุตร และการไม่ยอมมีความสัมพันธ์ทางเพศ

(ข) การขัดแย้งกันในด้านสังคม

ครอบครัวทุกครอบครัวต้องอยู่ในสังคม ดังนั้น ถึงแวดล้อมทางสังคมจึงมีผลกระทบต่อครอบครัว การขัดแย้งทางสังคมอาจเนื่องมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันมาก เช่น ภาษา ฐานะทางเศรษฐกิจและแบบของความประทุติ นอกจากนี้ อาชีพก็มีส่วนสำคัญต่อชีวิต สมรสมาก เช่น สามีมีอาชีพที่จะต้องจากบ้าน จากภรรยาเสมอ ๆ ทำให้ภรรยาเกิดความริ้นหวุ่น หรือ ภรรยาช่วยสามีทำงาน ผลก็คือช่วยเพิ่มพูนรายได้ ผลเสียก็คือ เด็กขาดความอบอุ่น ขาดการอบรม ทำให้บ้านขาดคนดูแล หรืออาจทำให้อารมณ์เสียได้ง่าย เพราะเมื่อกลับจากทำงานต่างก็เหนื่อยด้วยกันทั้งคู่ อาจมีการโต้แย้งกันได้ง่ายหากครอบครัวใดประสบกับภาวะการว่างงาน ทำให้ขาดรายได้ หรือหากสามีว่างงานเพียงฝ่ายเดียวอาจรู้สึกเสียศักดิ์ศรีของคน ช่อมทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัวได้ง่าย ความแตกต่างระหว่างวัยของสามีภรรยา การมีญาติพี่น้องมาอาศัยอยู่ด้วย สภาพของควมบ้านและสภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ ซึ่งการขัดกันไม่ว่าจะเนื่องมาจากเหตุใดจะนำไปสู่ความไม่ราบรื่นในครอบครัวทั้งสิ้น

พฤติกรรมของการขัดแย้งของคู่สามีภรรยาโดยทั่วไปอาจแสดงออกมาในรูปของการมีนินทา เจ็บเมฆต่อกัน อยู่บ้านเคียดวุ่นกันแต่ไม่นอนร่วมกัน ไม่พูดกัน ต่างหนีไปหาทางออกสำหรับคน ที่ถูกไว้ที่บ้านเพียงลำพัง หรือการทะเลาะเบาะแว้ง มีปากเสียงอันนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวต่อไปได้ในที่สุด ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งที่ทำให้ชีวิตสมรสไม่ราบรื่นนั้น อาจได้แก่ การไม่มีบุตร สามีหรือภรรยาขี้บ่นและขี้จู้ ก่อให้เกิดความรำคาญ ไม่อาจทนได้ ในกรณีที่เป็นครอบครัวชราอายุผู้ใหญ่หรือที่น้องอาจเป็นต้นเหตุ ก่อให้เกิดการพิศอกกันระหว่างสามีภรรยา ท้ายที่สุดอาจเป็นการชิงหวงกันอย่างไร้เหตุผล ไม่คำนึงถึงเวลา และสถานที่การใช้กำลังหรืออาจก้าวร้าวซึ่งกันและกันถึงต่าง ๆ เหล่านี้หากเกิดขึ้นกับครอบครัวใด ก็จะหาความสงบราบรื่นในครอบครัวได้ยากยิ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงในครอบครัว

2.1 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

วอลเตอร์ ฟรีแมน (Walter Freeman, 1980 อ้างถึงใน ปัญญา โชติบุตร, 2541 : 1) ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวว่าหมายถึง "การได้รับบาดเจ็บจากการทำร้ายซึ่งไม่ใช่เพียงแต่เพื่อให้ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงการกระทำที่กระทบกระเทือนต่ออารมณ์, ความรู้สึกและจิตใจด้วย"

มุลนิธิผู้หญิง (2532 : 5) ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวว่า หมายถึง "การทำร้ายกันทั้งทางร่างกายและจิตใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยรูปแบบและระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันตั้งแต่การทะเลาะ ได้ถึงไปจนถึงการทำร้ายด้วยอาวุธ และรุนแรงถึงการทำฆาตกรรม"

เกลล์ และ สเตราส์ (Gelles and Straus, 1979 : 554) ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวว่า หมายถึง "การกระทำตามความตั้งใจ หรือกระทำที่ถูกรับรู้ว่าตั้งใจที่จะทำให้ผู้อื่นรู้สึกเจ็บปวดและได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกายตั้งแต่การเจ็บปวดเล็กน้อยไปจนถึงการกระทำอันตรายแก่ชีวิต" และได้แบ่งพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรุนแรงโดยปกติ (Normal Violence) หมายถึง การตั้งใจหรือรับรู้ว่าตั้งใจกระทำให้เกิดการเจ็บปวดหรือบาดเจ็บต่อผู้อื่น เป็นการพิจารณาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงจากความตั้งใจของผู้กระทำ จึงเป็นการให้ความหมายพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงที่คลุมเครือไม่ชัดเจน เนื่องจากการพิจารณาพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของผู้กระทำแต่ละคน ซึ่งอาจให้ความหมายของการกระทำที่แตกต่างกัน พฤติกรรมที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นการกระทำที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ แต่ตัวผู้กระทำเองอาจเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่รุนแรง ดังนั้นการตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นการใช้ความรุนแรงโดยคำนึงเฉพาะความตั้งใจของผู้กระทำอาจไม่ชัดเจนเพียงพอในการกำหนดว่าพฤติกรรมใดเป็นการใช้ความรุนแรง

2. ความรุนแรงที่เกินกว่าเหตุ (Abusive Violence) หมายถึง การกระทำเกินกว่าเหตุที่ทำให้อีกฝ่ายได้รับความเจ็บปวดหรือได้รับบาดเจ็บ เป็นการพิจารณาการใช้ความรุนแรงจากบุคคลภายนอกโดยไม่คำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำ

2.2 รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว

โซติมา กาญจนกุล (2540) ได้แบ่งรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว โดยศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา ไว้ดังต่อไปนี้

- (1) การทำร้ายร่างกาย (Physical Abuse) คือการใช้กำลังหรือเครื่องมือ (อาวุธ) ชนิดใดชนิดหนึ่ง กระทำต่อร่างกายจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ซึ่งในกรณีที่ยังไม่เสียชีวิตให้สังเกตจาก 3 จุดหลัก ๆ คือ ศรีษะ ท้อง และกระดูก ถ้ามีการกระทำใด ๆ ที่ใกล้เคียง 3 จุดนี้ ให้ถือว่าเป็นการทำร้ายร่างกาย
- (2) การทำร้ายจิตใจ เป็นการใช้คำพูดหรือสัญลักษณ์ที่ทำให้เกิดความเจ็บใจ เสียใจ โดยแสดงกริยาดังต่อไปนี้ คือ การนั่งเฉยท่าทุพพถน การหลุนผันออกจากห้อง หรือออกจากบ้าน การร้องไห้ การใช้เสียงเข้าข่ม พูดหรือเถียงเถียงดัง การพูดประชดประชัน ถูกดู คำว่าคำขู่คำหยาบคาย
- (3) การล่วงเกินทางเพศ (Sexual Abuse) คือ การใช้ร่างกายหรือเครื่องมือชนิดใดชนิดหนึ่งไปกระตุ้นอวัยวะใดอวัยวะหนึ่งที่ไวต่อความรู้สึกทางเพศเพื่อเจตนาให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ทำร้ายจิตใจอารมณ์ (Emotional Abuse) พฤติกรรมและการกระทำที่เข้าข่ายการล่วงเกินทางเพศ (Sexual Harassment) ตามหลักสากลซึ่งประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศและองค์การสหประชาชาติใช้อธิบาย จะหมายถึง พฤติกรรมการล่วงเกินทางเพศที่ผู้ที่ถูกกระทำหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อถือว่าเป็นสิ่งที่ "ไม่พึงปรารถนา" (Unwelcome) และ "ไม่ต้องการ" (Unwanted) ซึ่งอรพินทร์ ศพโชคชัย (2542: 4) อธิบายว่า การล่วงเกินดังกล่าวอาจจะเป็นในรูปแบบของการแสดงออกทางวาจา กริยา ท่าทาง การจับต้องร่างกาย ในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่า การล่วงเกินทางเพศนั้นเปรียบเสมือน การข่มขืน อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเคยมีคดีความฟ้องร้องและผู้กระทำต้องรับโทษมาแล้วหลายคดี การตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดบ้างที่เป็นพฤติกรรมที่จัดว่าเข้าข่ายการล่วงเกินทางเพศนั้นพิจารณาจากการให้คำจำกัดความว่า เป็นพฤติกรรมที่ผู้ที่ถูกเป็นเหยื่อ "ไม่พึงปรารถนา" (Unwelcome) และ "ไม่ต้องการ" (Unwanted)

สำหรับความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อชีวิตสมรสนั้น เคยมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งพบว่า การปรับคัวทางเพศและการปรับคัวในชีวิตสมรสเป็นของคู่กัน โดยคู่สมรสที่มีการปรับคัวทางเพศอย่างมีประสิทธิภาพ จะมีการปรับคัวในชีวิตสมรสด้านอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพด้วย จนมีผู้ใช้ระดับการปรับคัวทางเพศเป็นตัวบ่งชี้การปรับคัวในชีวิตสมรส โดยทั่วไปมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าหาก ปฏิสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ นำความพึงพอใจมาให้ ความสัมพันธ์ทางเพศ

ยอมศิ่ว และหากมีความขัดแย้งในด้านอื่น ๆ นำไปสู่ความตึงเครียดและการเป็นปฏิปักษ์ ความสัมพันธ์ทางเพศก็ย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย

ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านของความตึงเครียดหรือความกดดันทางเพศ (Sexual stress) เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยากในสังคมไทย โดยเฉพาะการศึกษาจากฝ่ายภรรยาเนื่องจากหญิงไทยโดยมากจะถือว่าเรื่องเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องที่ไม่สมควรนำมาเปิดเผย อย่างไรก็ตามการศึกษาถึงปัจจัยความสัมพันธ์ทางเพศทั่วไป ก็สามารถนำมาเป็นตัวบ่งชี้ถึงภาวะกดดันทางเพศได้ เช่น ความถี่ของการร่วมหลับนอน ความพึงพอใจที่ได้รับ หรือการช่วยให้ตนเองได้รับความสุขทางเพศ (Sexual release)

ปัญหาเพศสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในเรื่องความผิดปกติของสามีนั้น ได้แก่ การใช้ปาก (Oral sex) และการใช้ความรุนแรง มนทิพ คาราศรีศักดิ์ (2527: 92) พบว่าแม้ว่าลักษณะดังกล่าวนี้ในทางการแพทย์จะไม่ถือเป็นความผิดปกติ แต่ในความรู้สึกของบางคนยังไม่ยอมรับ และถือเป็นความผิดปกติโดยจะรู้สึกรังเกียจและไม่พอใจ ในบางรายสามารถขอร้องหรือพูดให้สามีเลิกปฏิบัติได้ แต่ในหลายรายไม่สามารถทำได้และต้องอยู่ในสภาพจำยอม ซึ่งนอกจากในกรณีของความผิดปกติแล้ว ในหลายรายไม่รู้สึกรังเกียจกับการมีเพศสัมพันธ์กับสามี แต่ต้องจำยอมให้สามีก็มีอยู่ไม่น้อย ทศนคติว่าภรรยาจะต้องเป็นฝ่ายให้กับสามีทุกอย่างรวมทั้งความสุขทางเพศด้วยทำให้ส่วนใหญ่ยอมทนอยู่ในสภาพของความไม่พึงพอใจ และสิ้นใจกับความรู้สึกของตนเองโดยไม่มีทางออกให้กับตนเอง ซึ่งลักษณะเหล่านี้อาจทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์อันเกิดจากความกดดันทางเพศได้

2.3 ทฤษฎีการจัดระเบียบองค์กรในสถาบันครอบครัว

ทฤษฎีการจัดระเบียบองค์กรในสถาบันครอบครัว (The family organization theory) โดย สเตราส์ (Straus, 1980 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540 : 23-25) ได้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่มีแนวโน้มเกิดความขัดแย้งเนื่องจากครอบครัวมีลักษณะที่แตกต่างจากองค์กรทางสังคมอื่นบางประการ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจว่าเหตุใดจึงมีความขัดแย้งซึ่งสามารถพัฒนาเป็นความรุนแรงภายในครอบครัวในภายหลัง เกลล์และ สเตราส์ (Gelles and Straus, 1979) ได้กล่าวถึงลักษณะบางประการของครอบครัวที่แตกต่างจากกลุ่มสังคมอื่น ๆ ไว้ดังนี้

1. เวลาที่ต้องเสี่ยง (Time at risk) ในแต่ละวันสมาชิกครอบครัวเดียวกันจะใช้เวลาในการปฏิสังสรรค์ (Interaction) กันวันละหลายชั่วโมง ดังนั้นโอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวจึงมีมากกว่าอย่างไรก็ตาม เวลาที่ใช้เสี่ยงเพียงประการเดียวก็ไม่อาจอธิบายความรุนแรงเพราะเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ที่คนในกลุ่มต้องใช้เวลาในการปฏิสังสรรค์กันมาก เช่น เพื่อน

ร่วมงาน แต่การเกิดความรุนแรงก็ยังมีน้อยกว่าในครอบครัว ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า นอกจากจะเกี่ยวกับเรื่องเวลาที่ใช้ในการ ปฏิสังสรรค์กันแล้ว การเกิดความรุนแรงยังเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ ด้วย

2. ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจ (Ranges of activities and interest) การปฏิสังสรรค์ทางสังคมของกลุ่มอื่น ๆ มักมีจุดมุ่งหมายเฉพาะแต่การปฏิสังสรรค์ภายในครอบครัวครอบคลุมกิจกรรมด้านต่าง ๆ มากกว่าจึงมีเหตุการณ์ที่เกิดข้อขัดแย้ง และไม่เป็นไปตามความคาดหวังได้มากกว่า

3. ความเข้มของการผูกพัน (Intensity of involvement) เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันมีความรู้สึกผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เมื่อคนในครอบครัวคนใดคนหนึ่งทำอะไรผิดพลาด เช่น รับประทานมูมมม เราจะรู้สึกเดือดร้อนใจมากกว่าเมื่อคนนอกครอบครัวทำในเรื่องเดียวกัน และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงได้

4. กิจกรรมที่มีการกระทบกระทั่งกัน (Imbricating activities) กิจกรรมในครอบครัวมีลักษณะ zero sum คือเมื่อฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งจะเสียประโยชน์ ความขัดแย้งจะเกิดจากการที่แต่ละคนทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น จากการทำคนหนึ่งจะไปดูภาพยนตร์อีกคนหนึ่งต้องการจะไปเล่นกีฬา หรือเกิดจากการที่คนแต่ละคนมีนิสัยความเคยชินต่างกัน เช่น คนหนึ่งทิ้งของเกะกะ อีกคนหนึ่งคอยตามเก็บ

5. สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (Right to influence) สมาชิกในครอบครัวเดียวกันมีสิทธิโดยนัยที่จะกำหนดพฤติกรรมของกันและกัน ดังนั้นการไม่พอใจต่อการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งจึงเคยเถิด ไปจนถึงขั้นพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่น

6. ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (Age and sex discrepancies) การที่ครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคลต่างเพศต่างวัย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงลูก ๆ ยังเด็กอยู่) ซึ่งมักจะมีโลกทรรศน์และวัฒนธรรมแตกต่างกัน ทำให้ครอบครัวเป็นที่ที่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างสามีและภรรยา และระหว่างพ่อแม่กับลูก

7. บทบาทที่ได้มาแต่กำเนิด (Ascribed roles) ความไม่เสมอภาคทางเพศกำหนดโดยสังคมมีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางชีวภาพในสังคมที่เน้นความเสมอภาค การแบ่งแยกเพศภายในครอบครัวย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งได้สูง แต่ถึงแม้ว่าจะปราศจากความถักถักดังกล่าวก็ยังมี ความขัดแย้งแฝงอยู่สูง ทั้งนี้เพราะว่าผู้ชายที่เป็นสามีไม่ได้มีกำลังความสามารถที่จะทำหน้าที่ของผู้นำตามที่สังคมกำหนดทุกคนไป

8. ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (Family privacy) ในสังคมจำนวนมาก กฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ทางครอบครัว ได้กลายเป็นเกราะป้องกัน ไม่ให้สังคมเข้าไปควบคุมแก้ปัญหา ความขัดแย้งในครอบครัว ระบบครอบครัวเดี่ยวในสังคมอุตสาหกรรมเมืองเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุด

9. การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (Involuntary membership) ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในครอบครัวเดี่ยว มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นไปโดย

สมัครใจอยู่ด้วย ลักษณะประการแรกคือ สังคมคาดหวังให้บุคคลที่แต่งงานกันต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งตายจากกัน และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้สามีภรรยาจำเป็นต้องอยู่ด้วยกัน เช่น การตอบสนองทางด้านอารมณ์ ด้านทรัพย์สินและกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือความไม่พอใจกันขึ้น การแก้ปัญหาโดยการหย่าร้างจึงทำได้ยาก

10. ระดับความเครียดสูง (High level of stress) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดื้อมีลักษณะไม่มั่นคง ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ กล่าวคือโดยทั่วไปความสัมพันธ์แบบพลวัต (dynamic) มีแนวโน้มที่จะไม่มั่นคง ยิ่งกว่านั้นครอบครัวเดื้อมีต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นไปตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิด การบรรพบุรุษนิภาวะของบุตร การล่วงเข้าวัยชรา การเกษียณ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของคนในครอบครัวอย่างมาก และทำให้ครอบครัวเป็นที่ที่มีความเครียดสูงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

11. การใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นที่ยอมรับของสังคมการใช้กำลังทางร่างกายกับสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งที่สังคมยอมให้กระทำได้ ทั้งในแง่ของกฎหมายและความเป็นจริง ถึงแม้ว่าการใช้กำลังในลักษณะเดื้อมกับผู้อื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวจะถือว่าเป็นการผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ สิทธิของพ่อแม่ในการเขียนติดูก นอกจากนี้สังคมยังยอมให้คู่สมรสใช้กำลังต่อกัน ได้ ถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าวจะไม่ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจน

จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวเหล่านี้ ฟาร์ริงตัน (Farrington, 1980 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540: 25) จึงวิเคราะห์สาเหตุความขัดแย้งต่อไปว่า มีความเป็นไปได้สูงที่จะพัฒนาสถานการณ์ไปสู่การกระทำรุนแรง การเพิ่มขึ้นของการแยกจากครอบครัวเดื้อมไปสู่ลักษณะครอบครัวเดื้อม ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นเกราะป้องกันมิให้สาธารณชนมองเห็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว สภาพครอบครัวเดื้อมมักมีปัญหาเกี่ยวกับความกดดัน หรือความช่งชากต่าง ๆ และเนื่องจากแต่ละครอบครัวไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะจัดการต่อความช่งชากที่เกิดขึ้นในครอบครัว การกระทำรุนแรงจึงมีแนวโน้มที่จะปรากฏมากขึ้น นอกจากนั้นสถาบันครอบครัวบางแห่งยังเป็นแหล่งที่จะผลิตความขัดแย้งเชิงอำนาจที่ไม่สมภาคกัน โดยการยึดมั่นและถ่ายทอดความเชื่อคั้งคิมเกี่ยวกับบทบาททางเพศ เช่น การยอมรับว่าเพศชายหรือเด็กชายมีธรรมชาติที่จะต้องก้าวร้าวคั้งคิมและมีสิทธิที่ถูกคั้งคิมในการใช้กำลัง เด็กหญิงหรือเพศหญิงจะต้องยอมรับการกระทำคั้งคิมว่านอนสอนง่าย ไม่ได้คั้งคิม ถึงเหล่านี้เองที่เป็นต้นเหตุให้เกิดการยอมรับในบทบาทตามประเพณีนิคมในเด็กหญิงและเด็กชาย อันจะพัฒนาไปสู่การยอมรับความขัดแย้งเชิงอำนาจที่ไม่สมภาคกันในวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นมุมมองในการมองปัญหาการทำร้ายผู้หญิงจึงเปลี่ยน ไปจากเดิมที่เคยมองว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตเป็นการมองว่าเป็นปัญหาทางสังคม

3. แนวคิดสตรีนิยม (Feminist perspectives)

โซติมา กาญจนกุล (2540: 36-38) กล่าวอ้างถึงการศึกษาวิถีของมากซ์และเอนเงล ซึ่งไม่ได้พูดถึงปัญหาของการกระทำรุนแรงในครอบครัวโดยตรง แต่มุ่งศึกษาปัจจัยสำคัญในสังคมที่เป็นพื้นฐานนำไปสู่ระบบชายเป็นใหญ่ มากซ์กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงเป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติที่สุด ที่มนุษย์พึงมีต่อมนุษย์” แต่ความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานที่สุดที่มนุษย์พึงมีต่อมนุษย์ถูกบิดเบือนไปโดยเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญ การศึกษาครอบครัวไม่สามารถอธิบายได้ตามแนวคิดเรื่องครอบครัวเพียงอย่างเดียว ต้องอธิบายด้วยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์จริงในสังคมที่ได้จากการสังเกต ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า การแบ่งแยกหน้าที่การงานเริ่มต้นในครอบครัว จากการให้กำเนิดบุตรนำไปสู่ครอบครัวระบบบิดาเป็นใหญ่ สู่การควบคุมบัญชาครอบครัว ในกระบวนการนี้ภรรยาและลูก ๆ จะกลายเป็น “ทาสและทรัพย์สินเบื้องต้น” ของสามี

ในการศึกษาของเอนเงล (Engels, 1972) กล่าวว่าระบบสามีภรรยาเดียว (Monogamy) ในปัจจุบัน และแบบแผนการครอบครองทรัพย์สิน ททรัพย์สินของครอบครัวเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดระบบบิดาเป็นใหญ่ และจากเหตุนี้เองทำให้เกิดสถานภาพอันต่ำต้อยของภรรยาและบุตร การให้กำเนิดบุตรชายเพื่อการตีบรมคกของครอบครัว และการควบคุมมิให้ทรัพย์สินกระจายไป มากซ์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่าเหมือนกับแบ่งชนชั้นทางสังคม ซึ่งการเป็นปัจจัยการผลิตของชนชั้นนายทุนก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้นระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมมาชีพ (มากซ์เปรียบเทียบความขัดแย้งระหว่างเพศในครอบครัวว่า สามีจะเป็นชนชั้นนายทุน (Bourgeois) และภรรยาจะเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมมาชีพ (Proletariats) ฉะนั้นในแง่นี้ครอบครัวก็จะเป็นการข่มขู่หรือเป็นรูปแบบเล็ก ๆ ของสังคม นอกจากนี้ มากซ์และเอนเงลพยายามที่จะเชื่อมโยงปัญหาการได้แย้งระหว่างเพศ ไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น แต่คำอธิบายของมากซ์และเอนเงลเกี่ยวกับสถานะที่เป็นรองของภรรยาในกรอบของระบบศูนย์กลางหรือระบบบิดาเป็นใหญ่ ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนเป็นเอกฉันท์จากเหล่านักสตรีนิยม เช่น Weinbaum, Hartman และ Mckinnon และจากคำอธิบายของเดอว์บีวาร์ในปี ค.ศ. 1970 (De Beauvoir, 1970) อธิบายว่าผู้หญิงเป็นส่วนรองหรือส่วนค้อยของผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงไม่สามารถสร้างคุณค่าในตนเองได้ เช่นที่ผู้ชายทำในขณะที่การกระทำของผู้ชายถูกมองว่ามีคุณค่า ในการกระทำการของผู้หญิงกลับเป็นสิ่งที่ต้องทำเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ต้องทำอยู่แล้ว เช่น การมีบุตร การตั้งครรภ์ถือเป็นธรรมชาติ

แมคคินนอน (Mckinnon, 1982 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540: 37) ได้ชี้ให้เห็นว่าโลกของประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นโลกที่อยู่ภายใต้คำบางการของผู้ชาย และการให้คุณค่าของผู้ชายในกระบวนการเหล่านี้ผู้หญิงเป็นเพียงผู้ถูกกระทำ ผู้หญิงจะพ้นจากเงื่อนไขค่อมเมื่อเป็นอิสระจากกระบวนการผลิตซ้ำทางชีวภาพทั้งหลาย เช่น การให้กำเนิดเด็ก และบทบาทการเลี้ยงดูเด็ก โคนันนี่คำว่า "เพศ" (Sex) จึงมีความหมาย 2 นัย คือ เพศ หมายถึง ความแตกต่างทางชีวภาพ (Sex as gender : Biological difference) และเพศ หมายถึง เพศนิยมอันเป็นผลมาจากการจัดเกลาทางสังคม (Sex as gender : Biological socialization) กระบวนการรับรู้เรื่องเพศตามการจัดเกลาของสังคมมีผลทำให้ผู้หญิงยอมรับว่าตนเองมีค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศที่เกิดอุบัติเหตุขึ้นสำหรับผู้ชาย

เหตุผลของแมคคินนอน คือการแพร่กระจายของลัทธิเพศนิยมที่มีอิทธิพลครอบคลุมทุก ๆ ส่วนของสังคมไม่เฉพาะแต่ในครอบครัว ดังนั้นถ้าต้องการทราบว่าลัทธิเพศนิยมในสังคมหนึ่ง ๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่ต้องศึกษาคือโครงสร้างในครอบครัวของสังคมนั้น ๆ เพราะครอบครัวมิได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในโครงสร้างสังคม แต่ยังเป็นศูนย์กลางของระบบต่าง ๆ ในสังคมบทบาทและสถานภาพของครอบครัวในสังคมที่มีการตีบทอคมรคเป็นจุดที่ต้องศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสังคมอาจเป็นสาเหตุของลัทธิเพศนิยมที่มีผลในการกดขี่สตรีเพศ

โดบาชและโดบาช (Dobash and Dobash, 1979) ได้สรุปว่าการที่ผู้หญิงกลายเป็นทรัพย์สินและอยู่ภายใต้อำนาจและการบังคับของผู้ชาย มักเกิดขึ้นในโครงสร้างของครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ โดยมีการสนับสนุนจากสถาบันเศรษฐกิจและสถาบันการปกครองและความคิด ความเชื่อในแต่ละสังคม ทำให้ความสัมพันธ์เหล่านี้มองดูเหมาะสม มีความยุติธรรมต้องตามจริยธรรมของสังคม "การทำร้ายร่างกายภรรยาไม่จำเป็นต้องเกิดจากพิษแอลกอฮอล์ การแพทย์ยาหรือการขาดความรักจากพ่อแม่ ส่วนมากในสังคมตะวันออก เกิดจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากสังคมที่มีการใช้ความรุนแรงที่ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว และการที่หญิงตกเป็นเหยื่อต่าง" นอกจากนี้ยังพบว่า การทอดทิ้งสามีอย่างฉาวเป็นการต่อสู้กับความรู้สึกหลายประการ ความหวาดกลัวในทางส่วนตัว การสูญเสียสถานภาพความรู้สึกทั้งรักทั้งชังสามี สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความคิดที่ยึดติดว่า การแต่งงานคือการลงทุนทั้งชีวิตของหญิง ถ้ามีการแตกร้างในครอบครัว ความผิดอย่างมหันต์จะเป็นของภรรยาและยิ่งกว่านั้นการที่ครอบครัวแตกแยกจะเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุดสำหรับลูก ๆ ซึ่ง ความคิดเหล่านี้จะถูกกระตุ้นให้ดำเนินอยู่บ่อย ๆ จากกลุ่มเพื่อน ญาติ และตัวแทนทางสังคม

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเชิงสตรีนิยมนี้ มองว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากสภาพสังคมที่ชายมีอำนาจ หรือบิดคนเป็นใหญ่ ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนสนับสนุน ให้ผู้ชายแสดงความก้าวร้าวต่อสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ เด็ก ผู้หญิงในปกครองของคน ความรุนแรง

ที่ได้กระทำเป็นเครื่องมือที่แสดงถึงอำนาจของสามีหรือบิดา หากมีการกระทำซ้ำหรือบ่อยครั้งจะมีผลให้เกิดสภาวะกดดันต่อสมาชิกในครอบครัวอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี

4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงกับการกระทำผิด

4.1 ความหมายของอาชญากรรม

อริย สุวรรณบุปผา (2518 : 19) ได้ให้คำนิยามของอาชญากรรมว่า “เป็นปรากฏการณ์ทางหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้น ๆ กฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อห้ามและถือว่าเป็นความผิด ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษ”

เสริน ปุณณะหิตานนท์ (2533:51) ได้ให้คำจำกัดความของอาชญากรรม ว่าเป็นการกระทำที่เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดเสียหายแก่บุคคล เป็นการกระทำที่ผิดไปจากข้อตกลงของชุมชน ซึ่งข้อตกลงนั้นก็แล้วแต่ชุมชนนั้น ๆ จะได้ตกลงกันไว้ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการกระทำที่ล่วงละเมิดหรือกระทำการเกินเลยไปก็ถือว่าเป็นความผิด แม้ว่าการกระทำบางอย่างจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายก็ถือว่าเป็นการกระทำความผิด เพราะเป็นการผิดข้อตกลงที่ได้มีการตกลงกันไว้ เช่น การเดินการพนัน ไฮโล ถั่ว ไพ่โป๊กเกอร์ เป็นต้น ซึ่งในตัวของมันแล้วไม่ถือว่าเป็นความผิดและไม่เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด การเสพยาเสพติด การค้าประเวณี ซึ่งเจ้าตัวเต็มใจเองแต่การกระทำดังกล่าวนี้เป็นเรื่องต้องห้าม เพราะ เรื่องดังกล่าวจะเป็นต้นเหตุที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมในอนาคต

ชาย เสวิกุล (2519 : 14) ได้ให้คำจำกัดความของอาชญากรรม (Crime) เป็น 2 นัย คือ การพิจารณาทางด้านกฎหมายอย่างหนึ่ง และพิจารณาทางด้านสังคมอีกอย่างหนึ่ง ดังนี้

กรณีที่ 1 อาชญากรรมทางด้านกฎหมาย (Legal Approach) คือ การกระทำอันเป็นการละเมิด ฝ่าฝืน หรือขัดกับข้อกฎหมายที่วางไว้

กรณีที่ 2 อาชญากรรมทางด้านสังคม (Sociological Approach) คือ การเพ่งเล็งถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลและสังคมเป็นหลัก และพิจารณาว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งกันนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยที่มีส่วนให้บุคคลนั้นไม่สามารถปรับปรุง หรือปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎหมายได้

นักสังคมวิทยานักอาชญาวิทยา ให้นิยามอาชญากรรมในแง่กฎหมายสังคมไว้ว่า อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิด กฎเกณฑ์ ระเบียบ และบรรทัดฐานของสังคม โดยนักสังคมวิทยาจะให้ความสนใจกับกระบวนการควบคุมสังคม และ กำหนดให้กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุม

สังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีพฤติกรรมอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน (Jeffery, 1990. อ้างถึงใน จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, 2541 : 1)

แนทเดอร์ (Neder 1974 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, 2541:1) กล่าวว่า อาชญากรรมในแง่ของกฎหมายแล้ว หมายถึง การกระทำที่เจตนาฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ทำการล่วงละเมิดโดยปราศจากการป้องกันหรือขออนุญาตโทษก่อนกระทำ และจะต้องถูกลงโทษโดยรัฐ

ปัจจุบันสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จึงมีผลทำให้เกิดการผลักดันให้ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน ทั้งยังไม่ต้องรับภาระในการเลี้ยงดูบุตร เพราะฉะนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงกระทำความผิดมากขึ้น เพราะสามารถเห็นสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ดังที่ Otto Pollak นักสังคมวิทยาชาวอเมริกา ซึ่งกล่าวว่าผู้หญิงที่อยู่กับบ้าน มีโอกาสกระทำความผิดน้อยกว่าผู้หญิงที่ทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับลักษณะความผิดที่กระทำนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสและอาชีพของผู้หญิงด้วย เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้ประกอบอาชญากรรมประเภทนี้คือผู้หญิงที่อยู่ในวงการธุรกิจชั้นสูง และอาชญากรรมที่เกี่ยวกับการลักเล็กขโมยน้อย ผู้ประกอบการประเภทนี้ส่วนใหญ่มาจากชนบทและมีฐานะยากจน สำหรับอาชญากรรมของผู้หญิงที่มีความรุนแรง เช่น การฆ่าคนนั้นมีไม่มาก และบุคคลซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทนี้มักจะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้กระทำความผิดมากกว่าบุคคลอื่น ๆ เช่น ตำรวจและบุตร เป็นต้น

4.2 การศึกษาการกระทำผิดของผู้หญิง

ทอมโบโรโซ (Lombroso, 1920 อ้างถึงใน พิศาต มุขมั่ง, 2530) ได้ทำการศึกษาเชิงชีวภาพของผู้หญิงเป็นหลักในการอธิบายการกระทำผิดของผู้หญิงจากเรื่อง The Female Offender เห็นว่าสตรีโดยทั่วไปจะอยู่ในฐานะที่ต่ำด้อยกว่าบุรุษ หรือเหมือนกับคนที่อยู่ในวรรณะต่ำกว่า จึงต้องมีความอดทนหรือจำนวนของความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจมากกว่าบุรุษ เพราะสตรีไม่มีความรู้สึกเจ็บปวดต่อสิ่งที่ได้รับ แต่สตรีเป็นเพศที่มีหลายอย่างเหมือนเด็ก เช่น ลักษณะการชอบแกล้งคน อิงฉวีริษา ขี้หึง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเหล่านี้ทำให้สตรีมีโอกาสก่ออาชญากรรมได้ แต่โดยปกติแล้วสตรีจะไม่ก่อปัญหา เนื่องจากสตรีมีธรรมชาติดั้งเดิมอันได้แก่ ลักษณะของความเป็นคนจริงจัง ความเป็นเพศแม่ที่มีความอ่อนโยน ความเอ็นดูในทางเพศ (ความสงบในเรื่องเพศ) ความอ่อนแอทางสตรีระ ซึ่งทำให้ไม่สามารถพัฒนาในทางสติปัญญา ได้สตรีที่กระทำความผิดจึงมีสาเหตุมาจากความขาดสติปัญญาและมีอารมณ์ที่ท่วมท้น ส่วนสตรีที่ปกติจะไม่กระทำความผิด เพราะยังคงมีธรรมชาติดั้งเดิมของความเป็นสตรีอยู่

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, 1936 อ้างถึงใน พิศาล มุขแจ้ง, 2530) ศึกษาวิจัยพฤติกรรมของสตรี พบว่ากายวิภาคจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของสตรี โดยได้เน้นถึงสตรีที่มีอวัยวะเพศแตกต่างไปจากผู้ชาย และอวัยวะเพศของสตรีนั้นก็มักมีลักษณะทางกายภาพที่เป็นรองกว่าผู้ชาย ทำให้สตรีเกิดความรู้สึกเหมือนถูกลงโทษและได้รับความเจ็บปวด จึงอธิบายได้ว่าสตรีที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสืบเนื่องมาจากสตรีมีความพยายามที่จะแสดงบทบาทของความเป็นชาย เพื่อลดความรู้สึกด้อยของตนเอง พฤติกรรมของสตรีจึงถูกแสดงออกมาอย่างก้าวร้าว และพยายามแสดงถึงความต้องการที่จะมีองคชาติ ซึ่งเป็นความพยายามที่เป็นไปไม่ได้ Freud จึงเชื่อมั่นว่า นั่นคือสาเหตุที่ทำให้สตรีเติบโตขึ้นมาอย่างมีจิตใจอิจฉาริษยา และมีความคิดที่จะแก้แค้นอยู่ในตัว ดังนั้นสตรีจึงพยายามหาสิ่งทดแทนความต้องการของตนเองกับความต้องการทางสังคมอย่างชัดเจน แต่สตรีนั้นไม่มีความสามารถทำเช่นนั้นได้ เพราะพวกเธอนั้นไม่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล Freud ได้เสนอแนวทางแก้ไขโดยเห็นว่าควรแก้ไขโดยการปรับบทบาททางเพศของสตรี

โธมัส (W.I. Thomas, 1907 และ 1923 อ้างถึงใน มนทิพ ดาราศรีศักดิ์, 2527) มีแนวความคิดที่เกี่ยวกับการกระทำความคิดของสตรีโดยนำปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางจิตใจ และโครงสร้างทางสังคมมาประกอบในการศึกษามีชี้นำปัจจัยเฉพาะด้านชีวภาพมาศึกษาเพียงด้านเดียว Thomas ได้กล่าวถึง การกระทำความคิดของสตรีในหนังสือเรื่อง Sex and Society (1907) และ Unadjusted Girl (1923) ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้ได้อธิบายถึงการพัฒนาทฤษฎีจากด้านชีวภาพของ Charles Darwin ไปสู่การวิเคราะห์อย่างซับซ้อนของการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กันระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคล

โดยใน Sex and Society เขาได้อธิบายถึงความแตกต่างกันของพื้นฐานทางด้านชีวภาพระหว่างผู้ชายและผู้หญิงว่า ผู้ชายเปรียบเสมือนกับผู้มีพลังผลักดันในตัวเอง ซึ่งจะมีการทำลาชพลังเพื่อที่จะได้สร้างสรรค์ผลงาน ส่วนผู้หญิงนั้นเปรียบเสมือนคนไม้ซึ่งเป็นที่รวมพลังงานลงบนึงขาและการเคลื่อนไหวและอนุรักษ์นิยม และขบวนการทั้งสองนี้จะสามารถพัฒนาได้สูงสุดในชนชาติที่มีอารยธรรมสูง ซึ่งสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างบทบาทของเพศชายและเพศหญิงได้อย่างชัดเจน โดยผู้หญิงสมัยใหม่มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง “ความไม่ปกติ ความใจแคบ ทัศนคติไม่ดี และความไม่สามารถในการให้บริการ” แต่อย่างไรก็ตาม Thomas ก็เห็นด้วยกับ Lombroso ที่ว่าผู้หญิงมีเปอร์เซ็นต์ของความฉลาดและความคิดสร้างสรรค์น้อยกว่าผู้ชาย

ในด้านศีลธรรม เขาเห็นว่าผู้หญิงเป็นสมบัติส่วนตัวของผู้ชาย เพราะเขาคิดว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้เลี้ยงดู แต่สำหรับสตรีนั้นไม่สามารถทำอย่างผู้ชายได้ และเขาได้นำศีลธรรมเข้าไปเกี่ยวเนื่องอย่างใกล้ชิดกับกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของระเบียบทางสังคม ในเรื่องนี้ Pollak

และนักทฤษฎีรุ่นต่อ ๆ มาได้นำแนวความคิดนี้มาพัฒนาเป็นความแตกต่างระหว่างสตรีกับบุรุษในการบัญญัติกฎหมาย

สำหรับผลงานการศึกษาเรื่อง *Unadjusted Girl* เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้หญิงที่เขาได้ศึกษามาอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้หญิงว่า เป็นการตอบสนองที่เป็นปกติภายใต้เงื่อนไขที่แน่นอนของสังคม เช่นในเรื่อง “ความปรารถนา” ดังนั้นเขาจึงมีความเห็นว่าสังคมไม่มีหน้าที่ที่จะป้องกันตัวมันเองให้หลุดพ้นบุคคลซึ่งไร้ระเบียบวินัย แต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่จะต้องสร้างความเป็นระเบียบและคุณค่าให้แก่สังคม โดยสังคมจะช่วยทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้กับสมาชิกในสังคม ดังนั้น Thomas จึงเสนอว่าการแก้ไขปัญหาสตรีที่ได้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากความไม่พึงพอใจในบทบาททางเพศของเธอนั้น จะต้องแก้ไขโดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อบทบาททางเพศของเธอเอง ไม่ใช่ไปเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของเธอ

ทอลลัค (Otto Pollak ,1950 ย่างถึงใน Smart Carol, 1976) ได้ศึกษาวิจัยการก่ออาชญากรรมซ่อนเร้นในสตรี พบว่าการก่ออาชญากรรมของสตรี ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติในตัวสตรี โดยเชื่อว่า สตรีมีความเป็นอาชญากรในสายเลือดอยู่แล้ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ สตรีเป็นอาชญากรมาแต่กำเนิด (Born to be criminal) แม้จะดูผิวเผินจากภายนอกของสตรีแล้ว จะเห็นว่าเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดมากกว่าที่จะเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ซึ่งอาชญากรรมในสตรีเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่เกิดขึ้น จากความเจ็บป่วยทางจิตที่เกิดจากการถูกกดดันจากการแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ เช่น บทบาทของแม่ บทบาทของพยาบาล หรือบทบาทของการเป็นครู เป็นต้น หรือเกิดความกดดันทำให้เกิดโรคประสาท การลักขโมย ซึ่งล้วนแต่เป็นลักษณะความผิดปกติของจิตใจมากกว่าเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ และ Pollak ยังมีความเชื่อเช่นเดียวกับ Lombroso ว่าอาชญากรเป็นมาแต่กำเนิด จะแตกต่างกันตรงว่าเพศที่ไม่มีเชื้อสายมีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำขาดการแสดงออกและเป็นเพศที่สามารถใช้ความเป็นเพศหญิงต่อรองแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ดีกว่า ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนั้น Pollak ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของ Freud and Thomas

4.3 เหยื่อ

คำว่า “เหยื่อ” (Victim) มีผู้ให้นิยามหรือความหมายของ “เหยื่อ” ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2541 : 1-5)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 อธิบายคำว่า “เหยื่อ” หมายถึง อาหารของสัตว์ที่กินสัตว์ เครื่องล่อ ตัวรับเคราะห์

The American College Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ 4 ความหมายด้วยกัน คือ

- 1) ผู้ได้รับความทุกข์อันเกิดจากการถูกทำร้าย ถูกทำร้าย หรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์กัน เช่นผู้ได้รับความทุกข์จากเชื้อโรค หรือการกดขี่ข่มเหง
- 2) ผู้ถูกถล่มทลงเช่น เหยื่อคนโกง
- 3) บุคคล หรือสัตว์ที่ถูกบุชายัญ เช่น เหยื่อสงคราม
- 4) สัตว์ที่ถูกนำไปบูชาในพิธีกรรมทางศาสนา

Meiners ได้อธิบายคำว่า “เหยื่อ” (Victim) ในความหมายที่กว้างมากโดยให้หมายถึงเหยื่อจากภัยธรรมชาติ (Victim of Natural Force) เหยื่อจากอุบัติเหตุ (Victims of Accidents) เหยื่อจากการถูกกระทำละเมิดทางแพ่ง (Victims of Civil Wrongs) และรวมถึงเหยื่อที่เกิดจากภัยอาชญากรรมด้วย

ส่วนคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” (Crime Victim) นั้น Black Law Dictionary ได้อธิบายว่าหมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาหรือละเมิด

คณะกรรมการ Task Force on Services for Victim of Crime แห่งมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศออสเตรเลีย ได้นิยามความหมายของ “เหยื่ออาชญากรรม” ว่าหมายถึง บุคคล หรือคณะบุคคลที่ได้รับอันตรายทั้งกายและจิตใจ เสียหายน่าคร่ำครวญ เสื่อมเสียสิทธิจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการผิดกฎหมายอาญารวมตลอดถึงการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ

วัชรินทร์ ปึงเจกวิญญูสกุล กล่าวว่าเหยื่ออาชญากรรม หมายถึงเหยื่อที่เกิดจากการกระทำผิดอาญาและการกระทำที่ความผิดนั้นจะต้องเกิดความเสียหายรุนแรงต่อเหยื่อ เช่น ถูกฆ่า ถูกทำร้าย ถูกข่มขืน ถูกลักทรัพย์ ถูกชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ เป็นต้น และที่สำคัญคือ เหยื่อจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการ กระทำผิดด้วย หรือเรียกว่าเหยื่อหรือผู้เสียหายที่แท้จริง (Innocent Victim)

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย (2541 : 5) จัดจำแนกเหยื่ออาชญากรรมเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

- 1) ผู้เสียหาย / เหยื่อโดยตรง (Direct Victim) คือผู้ที่ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น
- 2) ผู้เสียหาย / เหยื่อโดยอ้อม (Indirect Victim) คือ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะมีได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง ได้แก่

ก. ครอบครัว ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเหยื่ออาชญากรรมตลอดจนแวดวงผู้เกี่ยวข้องับชีวิตและการทำงานของเหยื่ออาชญากรรม

เหยื่อโคชอ้อมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจและทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดอันเป็นที่รักของคนบังเอิญตกเป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ต้องได้รับความทุกข์ทรมานอันเกิดจากอาชญากรรมดังกล่าวไปด้วย ตัวอย่างเช่น มารดาที่ต้องสูญเสียบุตรชายซึ่งถูกอาชญากรดั่งฆาตกรบีบเป็นตัวประกัน และฆ่าปาดคอ เป็นต้น

ข. พยานผู้เห็นเหตุการณ์ หรือประจักษ์พยาน ซึ่งอยู่ในที่เกิดเหตุ

เหยื่อโคชอ้อมกลุ่มนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือพลเมืองดีผู้ประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่อาชญากรกระทำการล่วงละเมิดต่อเหยื่ออาชญากรรมในกรณีใดกรณีหนึ่งโดยบังเอิญ และยินยอมที่จะช่วยเหลือทางราชการ โดยการให้การหรือเปิดเผยความเป็นพยาน อย่างไรก็ตามพยานกลุ่มดังกล่าวก็จะต้องได้รับความเดือดร้อน รำคาญและเสียเวลาคามสมควรในการดังกล่าวจนกว่าคดีจะเสร็จสิ้นลงหรือบางครั้งอาจต้องเสี่ยงอันตรายต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคน เนื่องจากการถูกขู่ฆ่าหรือทำร้ายในคดีอุกฉกรรจ์บางคดี อีกด้วย

ค. ประชาชน สังคม ชุมชน ที่ถูกล่วงละเมิดต่อกฎหมาย

เหยื่อโคชอ้อมกลุ่มนี้ เป็นเหยื่อกลุ่มใหญ่ที่ต้องประสบกับความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในฐานะสมาชิกของสังคมที่เต็มไปด้วยอาชญากรรม อันเป็นผลกระทบทางอ้อมอยู่ตลอดเวลา โดยไม่อาจคาดเดาได้ว่าคนและครอบครัวจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรบ้างในวันใดวันหนึ่ง

5. แนวคิดเกี่ยวกับการฆ่า

5.1 ความหมายและสาเหตุของการฆ่า

การฆ่าเป็นการแสดงออกของ พฤติกรรมก้าวร้าวอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่น ๆ ซึ่ง พอล โบฮันแนน (Paul Bohannan. อ้างถึงใน มนทิพ คาราศรีศักดิ์, 2527: 41-45) ได้กล่าวไว้ในการศึกษาเกี่ยวกับการฆ่าในสังคมอาฟริกาว่า เนื่องจากความแตกต่างในวัฒนธรรมของสังคมที่ต่างกันออกไป ทำให้การศึกษาดังกล่าวหรือปัจจัยที่นำไปสู่การฆ่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน และยากแก่การทำความเข้าใจ แรงจูงใจที่บุคคลตัดสินใจทำร้ายชีวิตบุคคลอื่นหรือการที่เหยื่อผู้ถูกกระทำรอดพ้นจากการถูกฆ่ามาได้นั้น เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับค่านิยมทางวัฒนธรรมซึ่งอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมนี้จะสะท้อนให้เห็นได้ชัดในกรณีการฆ่า ที่มาจากสาเหตุความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาท เช่น ความขัดแย้งภายในครอบครัวหรือคู่สมรส ซึ่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนจนบางครั้งทำให้มองคลุ้มคลั่ง หรือทำให้รู้สึกว่าเป็นมรดกที่เล็กน้อยปราศจากเหตุผลสำหรับคนในสังคมที่ต่างออกไปได้ หรือในปัญหาความขัดแย้งเรื่องเงินทองทรัพย์สินก็เช่นกัน แม้ว่าในทุกสังคมจะให้ความสำคัญกับทรัพย์สินเงินทองเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต แต่การขัดแย้งรุนแรง

ขนาดนำไปสู่การฆ่ากันข่มແຕ่ต่างกััน หากจะกล่าวอย่างสรุปในปัญหาแล้วก็คือทรัพย์สินไม่ใช่สาเหตุของการฆ่าในตัวของมันเอง แต่นักสังคมวิทยาส่วนใหญ่ก็เชื่อว่าความขุ่นเคือง ความไม่พอใจที่ชวกับทรัพย์สิน มักจะเป็นสาเหตุนำไปสู่การฆ่า

การฆ่าในระหว่างสามีภรรยา คู่รักหรือเพื่อนสนิท มักจะปรากฏเป็นสถิติอัตราที่สม่าเสมอ โดยมีเหตุผลในกรณีนี้ว่า เนื่องจากความใกล้ชิดสนิทสนมและความพอใจต่อกันของคู่กรณีดังกล่าว มักจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันจนถึงขั้นรุนแรงขนาดต่อสู้ ทำร้ายร่างกายกันจนบาดเจ็บและถึงตาย การมีความรัก ความสนิทสนมต่อกันจะทำให้คู่กรณีเก็บสะสมความผิดหวัง ความไม่พอใจต่อกันไว้และเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สิ่งทีสะสมไว้จะเป็นตัวทำให้เกิดความรุนแรง คำกล่าวของ Shakespeare กวีชาวอังกฤษ ซึ่งได้รับการสนับสนุนในภายหลัง จากทฤษฎีของ Freud กล่าวไว้ว่า “บุคคลสามารถจะรักและฆ่าคนที่ตนเองรักและปรารถนาได้ หากความรักและความปรารถนานั้นถูกปฏิเสธ” Shakespeare สรุปสาเหตุของการฆ่าในคู่กรณีที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นว่ามีสาเหตุจากความรักและความริษยา (Curtis, 1974 อ้างถึงในมนตรี คาราศรีศักดิ์, 2527: 39-40)

5.2 ปัจจัยที่นำไปสู่การฆ่า

สาเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่การฆ่า มีมูเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงกับสาเหตุของการตายอยู่ 3 ประเด็น คือ

1. อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นสภาพแวดล้อมต่อผู้กระทำผิดและเหยื่อผู้ถูกกระทำ เป็นปัจจัยที่ต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ทำให้เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมนั้น รวมถึงลักษณะทางประชากรของกรณีฆ่าและสาเหตุการฆ่าในระดับต่าง ๆ เช่น ลักษณะของการฆ่า อาวุธและวิธีการที่ใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำผิดและสภาพสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี และปัจจัยเสริมที่นำไปสู่การฆ่า เป็นต้น

2. การฆ่าที่เหยื่อเป็นต้นเหตุ เป็นรายละเอียดย่อมาจากข้อแรก ซึ่งมีความสำคัญอยู่ไม่น้อยเนื่องจากตัวผู้กระทำผิดและเหยื่อผู้ถูกกระทำนั้นเป็นองค์ประกอบหลักของกรณีฆ่าในการพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาจึงไม่สามารถมองข้ามประเด็นนี้ไปได้ ในประเด็นนี้นั้นเฉพาะกรณีที่เหยื่อเป็นผู้จุดฉนวนนำความตายมาสู่ตนเอง เช่น การขู่ให้ผู้กระทำผิดโกรธและฆ่าโดยบันดาลโทสะ หรือการเริ่มต้นใช้กำลังและความรุนแรงต่าง ๆ ซึ่งในกรณีนี้ผู้กระทำผิดมักจะได้รับความเห็นใจจากศาลเนื่องจากการเป็นกรกระทำผิดโดยบันดาลโทสะและป้องกันตนเอง

จากสถิติของคดีฆ่าที่กิดขึ้นทั่วไป มักจะเกิดจากความโกรธ อารมณ์ชั่ววูบที่กิดจากอารมณ์ถึงแคว้นของผู้กระทำผิดหรือความกดดันบีบคั้นจากสถานการณ์ กรณีของการฆ่าโดย

ใครครองหรือวางแผนอย่างรอบคอบล่วงหน้า นั้น มีอยู่เป็นสัดส่วนที่น้อยมากหากจะเปรียบเทียบกับกรณีที่เกิดขึ้นทั้งหมด นอกจากนี้ กรณีการฆ่าที่ผู้ตายมีส่วนในสาเหตุการฆ่า โดยการพิจารณาการกระทำที่ตีกลง ไปถึงแรงกดดันของสถานการณ์ที่บังคับให้ผู้กระทำผิดตัดสินใจฆ่าเพื่อตอบโต้หรือเพื่อให้ตนรอดพ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นสัญชาตญาณของปฏิกิริยาทั่วไปนั้น โวล์ฟกัง (Wolfgang, 1978 อ้างถึงใน มนทิพ คาราศรีศักดิ์, 2527: 48) ให้นิยามของการฆ่าที่คว่เหยื่อผู้ถูกฆ่าเป็นสาเหตุว่า หมายถึง การฆ่าที่คว่เหยื่อเป็นแรงเสริมที่สำคัญหรือเป็นตัวดันเหตุโดยเหยื่อเป็นผู้เริ่มใช้ความรุนแรงก่อนจนก่อให้เกิดการฆ่า เช่น การใช้กำลังบีบบังคับ การใช้อาวุธข่มขู่ หรือเป็นผู้เริ่มใช้กำลังก่อน(ในกรณีที่มีปากเสียงกัน) เป็นต้นโดยได้ยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้

- ตามีก้าวหากรรหาว่า นางเงินไปให้ชายอื่น ในขณะที่กรรหากำลังเตรียมอาหารในครัว เกิดการทะเลาะได้เถียง ตามีใช้ขวคนมและก้อนอิฐทุบตีกรรหา กรรหาจึงใช้มีดหันขนมปิ้งในมือแทงตามีถึงแก่ความตาย
- ตามีทะเลาะกับกรรหาในครัวและส่งมีดให้กรรหาพร้อมกับทำท่าขอให้แทงกรรหารับคำที่ว่าถ้าตามีทำร้ายอีกจะแทง ตามีจึงคบหน้า กรรหาแทงคว่มีดในมือ (ที่ตามีส่งให้) ถึงแก่ความตาย

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตายกับผู้กระทำผิด พบว่า การฆ่าที่ผู้ตายมีส่วนในสาเหตุการตายส่วนใหญ่จะเป็นกรณีที่มีความสัมพันธ์เป็นสามีภรรยา กัน คือ ในจำนวนคดี 38 ราย เป็นกรณีที่ผู้ตายเป็นสามีภรรยาอยู่ถึง 33 ราย และในจำนวน 33 รายนี้พบว่า ผู้ตายเป็นสามีอยู่ถึง 28 ราย เป็นภรรยาอยู่ 5 ราย ซึ่ง Wolfgang ได้สรุปสาระสำคัญของกรณีที่ผู้ตายมีส่วนในสาเหตุการฆ่าว่า มีการกระทำที่กระตุ้นให้เกิดความโกรธอันนำไปสู่การฆ่า และการฆ่ามักจะเกิดจากการบันดาลโทสะ เหตุต่อเนื่องจากการชั่วร้ายบันดาลโทสะจนถึงการลงมือฆ่าและมักจะเกิดในทันทีก่อนที่ผู้กระทำผิดจะมีโอกาสระงับโทสะ

3. มุมเหตุจูงใจในด้านจิตวิทยา เป็นการศึกษาในแนวลึกโดยเน้นถึงความกดดันที่หาทางออกมาในรูปของการฆ่า โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านจิตใจของผู้ฆ่าเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการฆ่า ในกรณี ความกลัว เป็นเหตุผลหนึ่งที่ถูกนำมาอ้างว่าเกี่ยวข้องกับกรรหาซึ่งเคยปรากฏเป็นคดีมาแล้วที่ศาลสูงของรัฐ Ohio ในปี ค.ศ. 1981 ซึ่งเป็นกรณีสามีทุบตีและกระทำทารุณต่อภรรยา จึงถูกภรรยาฆ่าตาย เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล จำนวน (ภรรยา) ต่อสู้ในเหตุผลของการป้องกันตัวด้วยความกลัวจากข้อต่อสู้ดังกล่าวทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และการใช้ข้อถกเถียงโต้แย้งอย่างมาก ข้อโต้แย้งประเด็นหนึ่งก็คือ การอ้างถึงลักษณะของความรุนแรงที่ภรรยากระทำต่อสามีนั้นไม่เกี่ยวข้องกับกรณีของการป้องกันตัว เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับวิธีที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ ข้อโต้แย้งอีกประเด็น เป็นการตั้งข้อสังเกตเพื่อคัดค้านการอ้างข้อต่อสู้ป้องกันตัว คือ การตั้ง

คำถามว่าทำไมหญิงกรรธาจึงทนอยู่กับความสัมพันธ์ที่เลวร้ายเช่นนั้น อยู่ได้เป็นเวลานาน ในการยื่นข้อหาผลของการต่อสู้ของจำเลยนั้นเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ แต่ทนายจำเลยก็สามารถกระทำได้สำเร็จในที่สุด ด้วยเหตุผลของนักจิตวิทยาคลินิกผู้เชี่ยวชาญ โดยพิสูจนให้เห็นว่า หญิงกรรธาต้องตกอยู่ในภาวะอันตรายซึ่งจำเป็นแก่การป้องกันตนเองจริง ๆ และตอบคำถามในประเด็นข้อสังเกตของการขอมทอนอยู่กับสามีในสภาพความสัมพันธ์ที่เลวร้าย ว่า ระยะเวลาที่เธอถูกทุบตีทารุณนั้น ทำให้เธอตระหนักได้ว่า สามีสามารถจะฆ่าเธอได้เมื่อถึงจุด ๆ หนึ่ง และการที่เธอจะหนีไปจากสามีซึ่งจะทำให้ปลอดภัยกว่าในความรู้สึกของคนทั่วไปนั้น จะเป็นโอกาสที่เธอจะถูกสามีฆ่าตอนที่เธอหนีไป การเลือกทนอยู่ต่อไปจึงเป็นการปลอดภัย (ซึ่งเหตุผลนี้ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาใน Michigan ซึ่งพบว่า 50% ของหญิงที่เลิกกับสามีที่ชอบทุบตีจะถูกตามและถูกทำร้ายทารุณหนักยิ่งขึ้นกว่า) ด้วยเหตุผลสนับสนุนทางจิตวิทยาว่าเมื่อความกลัวถูกขังตึกลงไปในจิตใจเสียแล้ว การตัดสินใจอยู่ต่อไปนั้นเป็นสามัญสำนึกที่ถูกต้อง การตัดสินใจหนีจะเป็นการผลักดันตัวเองให้ตกอยู่ในอันตรายจากคนที่คนกำลังหนี

จำเลยในคดีได้รับการปล่อยตัวจากศาล ด้วยเหตุผลสรุปว่า เมื่อหญิงที่ถูกทุบตีได้ตระหนักว่าเธอไม่สามารถหลุดพ้นจากความสัมพันธ์อันทารุณกับสามีได้ ในขณะที่เธอก็ไม่สามารถจะมีชีวิตที่ปลอดภัยภายใต้ความสัมพันธ์นั้น การปลิดชีวิตผู้ทำร้ายเธอจึงเป็นทางเลือกทางเดียวที่ยุติความโหดร้ายทารุณที่เธอได้รับ (มนทิพ คาราศรีศักดิ์, 2527: 58-59)

5.3 วิธีการฆ่า

การใช้อาวุธในการประกอบความผิดฐานฆาตกรรมนั้น นักอาชญาวิทยาทนเห็นพ้องต้องกันว่าผู้กระทำผิดมักจะใช้วัตถุใกล้มือทุกชนิดเป็นเครื่องมือฆ่า ในการฆ่าส่วนใหญ่จะใช้ปืนยิงหรือใช้มีดแทงเป็นส่วนมาก จากการศึกษาของ บาร์โลว์ (Barlow, 1978 อ้างถึงใน มนทิพ คาราศรีศักดิ์, 2527: 43) พบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความตายมาจากอาวุธปืนถึง 1 ใน 5 ของการตายทั้งหมด และเกิดจากมีดหรือของมีคมอื่น เป็นจำนวน 1 ใน 20 โดยมีเหตุผลของความแพร่หลายในการใช้อาวุธปืนว่า เนื่องจากปืนอาวุธที่สามารถใช้ในระยะไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เป็นที่นิยมเพราะผู้ฆาสามารถหนีได้โดยเร็วหลังจากกระทำความผิดแล้ว และความหยาบของกฎหมายก็เป็นตัวกำหนดที่สำคัญ สำหรับกรณีของการใช้มีดนั้น ส่วนมากจะเนื่องจากสามารถหอบฉวยได้ง่าย เนื่องจากปืนเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือเป็นอาวุธที่พกติดตัวได้สะดวกและไม่มีกฎหมายห้าม ในประเทศอินเดียซึ่งมีกฎหมายควบคุมการใช้อาวุธปืนที่รัดกุมและเข้มงวดมาก ในการฆ่าที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงใช้มีดเนื่องจากชาวอินเดียมักจะพกมีดติดตัวเป็นปกติด้วย

นอกจากเรื่องอาวุธที่ใช้ในการฆ่าแล้ว มักจะพบว่า แอลกอฮอล์ มีส่วนร่วมในคดีฆ่า อคู่มาก เหตุผลที่ทำให้คนทั่วไปเชื่อว่าแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการฆ่า เนื่องจาก แอลกอฮอล์เป็นยากระตุ้นทางจิตอย่างหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้ผู้ดื่มเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและสภาพจิตใจ แต่ในเรื่องนี้ก็ยังมีข้อโต้แย้งอยู่ว่า การแสดงฤทธิ์ของแอลกอฮอล์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ปริมาณที่ดื่ม สภาพร่างกายของผู้ดื่ม ความทนทานต่อฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ เป็นต้น อาการเมาจาก ฤทธิ์แอลกอฮอล์เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุร่วมเท่านั้น ข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือคนที่ดื่มจนเมานั้นไม่สามารถก่ออาชญากรรมที่รุนแรงโดยเฉพาะการ ฆ่าได้

6. ทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)

ทฤษฎีแลกเปลี่ยน เป็นทฤษฎีหลักของการศึกษาความรุนแรงในระหว่างคู่สมรส ใน ทศวรรษที่ผ่านมาทั้ง สเตราส์, เกลต์ และสไตน์เมซ เป็นผู้เริ่มต้นศึกษาในแนวทางนี้ สร้างรูปแบบ (Model) และพัฒนาทฤษฎี ฐานความคิดเบื้องต้นของนักทฤษฎีกลุ่มนี้คือ “การทำร้ายคู่สมรสมิใช่ เรื่องที่มีสาเหตุมาจากความคิดปกติทางจิตใจของทั้งสามีและภรรยา แต่การทำร้ายร่างกายระหว่าง สามีภรรยาเป็นเรื่องปกติธรรมดาในชีวิตครอบครัว” โดยที่สามีและภรรยาต่างก็แสวงหากการตอบ แทนที่เป็นรางวัลสูงสุด และพยายามให้มีการสูญเสียน้อยที่สุดในการคำนวณความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน ดังนั้นเมื่อสามีคิดว่าภาวะความสัมพันธ์ฐานสามีและภรรยาทำให้เขาสูญเสีย “ทรัพยากร” (Resource) จึงทำร้ายร่างกายภรรยาเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในสิ่งที่สูญเสียไป หรือเพื่อให้เกิด ความสมดุลในการแลกเปลี่ยน (Balance of exchange)

จากข้อสมมติฐานสเตราส์ได้ทดสอบสมมติฐานโดยทำการวิจัยเชิงสำรวจเรื่องทัศนคติ ต่อการกระทำรุนแรงระหว่างบิดาและมารดา จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนปี 1 ในวิทยาลัย และ นำผลมาประกอบกับผลจากการศึกษาถึงทดลองจากครอบครัวจำนวนหนึ่ง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ระดับความรุนแรงในครอบครัวจะสูงสุดต่อเมื่อภรรยามีอำนาจเหนือกว่าในด้านการตัดสินใจ และ ในสังคมอเมริกา การที่สามีเป็นผู้นำในครอบครัวเป็นภาวะปกติในสังคม ครอบครัวที่ภรรยาเป็นผู้นำ จะมีขึ้นก็ต่อเมื่อสามีขาดแคลนทรัพยากร (Resources) เช่น รายได้ สถานะทางสังคม และบุคลิกภาพ ส่วนตัวในการเป็นผู้นำครอบครัว ดังนั้นในครอบครัวที่ภรรยาเป็นผู้มีอิทธิพลในครอบครัว สามี ผู้ขาดแคลนทรัพยากรอื่น ๆ จึงมักใช้กำลังกายเข้าข่มขู่เพื่อแสดงให้เห็นถึงอำนาจตามบทบาทและความคาดหวังทางสังคม

เสตราต์ อธิบายเพิ่มเติมต่อไปว่า การควบคุมรชนกิดจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจครอบงำครอบครัว (Covered by husband authority) ดังนั้นถ้ามีอำนาจเหนือสามี (Dominate over the husband) ภรรยาจะไม่ถูกทำร้าย นอกจากนี้เสตราต์ ยังได้ตั้งข้อสังเกตอีกว่าสามีจะกระทำรุนแรงก็ต่อเมื่อขาดทรัพยากรและภรรยาจะถูกทำร้ายก็เพราะเธอพยายามลดอำนาจของสามีในครอบครัวลง

ข้อเสนอของทฤษฎีแตกเปลี่ยนที่อธิบายความรุนแรงในระหว่างคู่สมรสคือ บุคคลทำร้ายสมาชิกในครอบครัวเพราะเขาสามารถที่จะทำได้ และบุคคลจะใช้ความรุนแรง ถ้าต้นทุนของการใช้ความรุนแรงไม่สูงกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ

7. ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory)

จากแนวคิดที่มองว่ามนุษย์เป็นคนที่มีความเหตุผล (Rational man) การตัดสินใจของมนุษย์จะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คน ไฮเดส (Hindess, 1988 อ้างถึงใน โชติมา กาญจนกุล, 2540:46-48) อธิบายว่าประโยชน์สูงสุดอาจมีหลายรูปแบบทั้งภายในและภายนอก ภายนอกอาจได้แก่เงินตราหรือสิ่งของ รางวัลที่จับต้องได้ ส่วนภายใน อาจได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความอึดอื้อประโยชน์สูงสุดที่นำมาใช้เป็นเหตุผลในการตัดสินใจของมนุษย์ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นเงินตราแต่อาจเป็นความภาคภูมิใจ เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความสะดักสบายที่มนุษย์คิดว่าเหมาะสมกับคนที่สุดและเป็นความพอใจที่สุด ในบางครั้งมนุษย์อาจไม่ได้ตัดสินใจกระทำโดยหวังผลตอบแทน ที่เป็นสิ่งที่ต้องการมากที่สุดของบุคคลอื่นในปริมาณมากที่สุด แต่ในบางครั้งมนุษย์ตัดสินใจกระทำตามความพอใจของคน โดยหวังผลตอบแทนที่เป็นสิ่งที่คิดว่าเหมาะสมกับคนที่สุด

ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเหตุผลที่มนุษย์แต่ละคนใช้ในการตัดสินใจลงมือกระทำ (Action) ในการที่มนุษย์จะทำการเลือก องค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การนำการเลือกของมนุษย์มี 3 องค์ประกอบคือ

1. การกระทำชุดหนึ่ง เชื่อว่าเป็นไปตามข้อจำกัดทางกายภาพและเศรษฐกิจที่เป็นเหตุเป็นผลกัน
2. โครงสร้างของสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่า การกระทำชุดใดจะก่อให้เกิดสิ่งที่ดีมาอย่างไร
3. ทางเลือกที่เป็นไปได้จำนวนหนึ่งตามความคิดของผู้กระทำ

การศึกษาถึงความมีเหตุผลในการเลือกของคน ไฮเดส อธิบายว่าให้ดูที่ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งความตั้งใจนั้นจะประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับความต้องการและความเชื่อหรือความรู้ของผู้กระทำ โดยที่บุคคลเลือกที่จะกระทำอย่างไรอย่างหนึ่งที่เป็นทางที่ดีที่สุดที่จะให้ผลตามที่ตนต้องการจากความเชื่อหรือความรู้ที่เขารวบรวมขึ้นมาจากหลักฐานที่หาได้มากที่สุดตามความปรารถนาของตนเองในการนี้ ทั้งความเชื่อหรือความรู้และความปรารถนาหรือความต้องการที่บุคคลนั้นมีความคงเส้นคงวา และเป็นเหตุเป็นผลกับการกระทำ กล่าวคือบุคคลต้องไม่ทำตามความปรารถนาในลำดับรอง ๆ ลงมาหากว่าไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะทำอย่างนั้น และไฮเดส ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า เราไม่อาจจะวิเคราะห์ความเชื่อ ความต้องการและความตั้งใจที่เชื่อมกันอยู่ภายในพฤติกรรมของมนุษย์โดยแยกเป็นส่วน ๆ ได้ และเราจะไม่เข้าใจถึงการเชื่อมโยงกันภายในได้ถ้าเราไม่มีข้อสันนิษฐานว่ามันมีเหตุผล นอกจากนี้เราจะไม่เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์โดยไม่วิเคราะห์ถึงความเชื่อ ความต้องการและความตั้งใจของผู้กระทำ ในลักษณะที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกันและเชื่อมโยงสู่พฤติกรรมของคนถ้าเราไม่มีข้อสันนิษฐานว่าพฤติกรรมนั้นมีเหตุผล ดังนั้น การทำความเข้าใจเรื่องของมนุษย์จึงต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามนุษย์มีเหตุผล

การใช้ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจน่าตามีจะเน้นการศึกษาเหตุผลที่ภรรยาเลือกใช้ในการตัดสินใจว่า ซึ่งเหตุผลในการตัดสินใจนี้ภรรยาได้วิเคราะห์แล้วว่า จะได้รับผลตอบแทนอันเป็นผลประโยชน์สูงสุดที่มีความเหมาะสมกับคนที่สุด โดยที่ประโยชน์สูงสุดนั้นอาจมิใช่ประโยชน์ที่เหมาะสมในสายตาของผู้อื่น

8. ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อธิบายพฤติกรรมมนุษย์ว่า เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก การตอบสนองถูกเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเลียนแบบ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมแรง (Reinforcement) พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงมีแนวโน้มที่จะแสดง พฤติกรรมนั้นซ้ำ ๆ มากกว่าพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการเสริมแรง

การเสริมแรง (Reinforcement) มี 2 ลักษณะคือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) การเสริมแรงทางบวก หมายถึง การให้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่รื่นรมย์หรือให้ประโยชน์ (pleasant) การเสริมแรงทางลบ หมายถึง การขจัดหรือถอดถอนสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ให้โทษ อย่างไรก็ตามการลงโทษไม่ใช่การเสริมแรงทางลบ การลงโทษจะทำให้พฤติกรรมที่ดำเนินอยู่หยุดชะงัก และมีแนวโน้มที่จะไม่แสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2529 : 10-11)

การเรียนรู้ของมนุษย์จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ในกรณีที่เป็นการเรียนรู้ในบริบทของความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ และบริบทของสถานการณ์ที่มีลักษณะเชิงความรู้สึกละเอวมวลซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริบทที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก ทำให้การเรียนรู้ในวัยเด็ก ถูกซึมซับเข้าสู่บุคลิกภาพของบุคคลได้มากกว่าการเรียนรู้ในช่วงวัยอื่น

ในสถานบันครอบครัว บิดามารดาเป็นผู้ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิด เด็กทารกไม่สามารถดูแลตัวเองได้ต้องพึ่งพาบิดามารดาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา จึงมีลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความไม่เท่าเทียมกันในอำนาจ บิดามารดามีความพร้อมมากกว่าจึงมีอำนาจมากกว่า ในขณะที่เด็ก ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองต้องพึ่งพาบิดามารดาเป็นสำคัญจึงมีอำนาจน้อยกว่า ทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยแบบบทบาทจากบิดามารดาดีกว่าเรียนรู้จากบุคคลอื่น

นอกจากนี้ พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพิชญ์ (2529) ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า การเรียนรู้ในวัยเด็ก ยังเป็นการเรียนรู้ในบริบทของสถานการณ์ที่มีลักษณะเชิงอารมณ์เด็กมีความใกล้ชิดกับบิดามารดา จะมีความผูกพันทางอารมณ์กับบิดามารดาดีกว่าบุคคลอื่นจึงเรียนรู้พฤติกรรมจากตัวแบบบทบาทของบิดามารดาดีกว่าบุคคลอื่น แม้ว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้น จะไม่ได้รับการเสริมแรงจากบิดามารดาเป็นเวลานาน แต่สิ่งที่เรียนรู้ในวัยเด็กจะยังอยู่อย่างมั่นคง ปრაกฏการณ์นี้เรียก “การทำให้มีลักษณะทั่วไป” (Generalization)

การทำให้มีลักษณะทั่วไป (Generalization) หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่ง ไปอีกสถานการณ์หนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จากผลของการทำให้มีลักษณะทั่วไปไปจึงไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ใหม่ในแต่ละสถานการณ์ ครอบคลุมที่บริบทนั้นๆ ยังมีความคล้ายคลึงกับบริบทเดิมอยู่

ทฤษฎีนี้เสนอว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่ซึ่งบุคคลได้เรียนรู้ด้วยแบบบทบาท (Role Model) ของการเป็นสามีภรรยา บิดามารดาและบุตร ครอบครัวเป็นสถานที่แห่งแรกที่บุคคลได้เรียนรู้วิธีการจัดการกับความเครียด วิกฤตการณ์ และความคับข้องใจต่าง ๆ และในบางครั้งครอบครัวก็เป็นสถานที่แห่งแรกที่บุคคลมีประสบการณ์ด้านความรุนแรง ซึ่งนอกจากบุคคลได้เรียนรู้ถึงพฤติกรรมความรุนแรง ยังได้เรียนรู้ถึงการตัดสินใจที่จะใช้ความรุนแรงอีกด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนำมาอธิบายการใช้ความรุนแรงได้ว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงทั้งประสบการณ์ในฐานะผู้ถูกกระทำรุนแรงและประสบการณ์ในฐานะผู้สังเกตการณ์ความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็กจะเรียนรู้บรรทัดฐานที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงและตัวแบบบทบาทที่ใช้ความรุนแรงเมื่อเกิดความขัดแย้งกับคู่สมรสก็จะเลียนแบบพฤติกรรมโดยใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการในการแก้ไขปัญหา

การเรียนรู้ความรุนแรงที่เด็กได้รับประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากการลงโทษทางร่างกาย การที่บิดามารดาใช้การลงโทษทางร่างกายเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน หรือใช้การลงโทษทางร่างกาย เพื่อปกป้อง สวัสดิภาพ ของบุตร เช่น การลงโทษด้วยการตีเมื่อถูกซุกโกหก การลงโทษด้วยการตีเมื่อถูกวิ่งข้ามถนน โดยไม่ระมัดระวัง การลงโทษด้วยการตีเมื่อถูกหิบบนมที่ตกบนพื้นขึ้นมารับประทาน เป็นต้น เป็นการให้ความหมายเชิงบวกกับการใช้ความรุนแรงโดยไม่ตั้งใจ Straus, Gelles and Steinmetz (1980 อ้างถึงใน ปัญชาติ โชติคุต, 2541: 18-19) กล่าวว่า การลงโทษทางร่างกาย ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง 3 ประการคือ

1. การเรียนรู้ว่าคนที่รักเราจะเป็นผู้ที่ทำร้ายเรามากที่สุด การที่เด็กรับรู้ว่ามีบิดามารดาเป็นผู้ลงโทษให้เขารู้สึกเจ็บปวดในขณะที่เด็กก็รับรู้ว่ามีบิดามารดาที่รักเขา ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรุนแรงกับความรัก เรียนรู้ว่าการรักกับความรุนแรงเป็นของคู่กันเหมือนกับสองด้านของเหรียญ
2. การเรียนรู้สิทธิอันชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง เนื่องจากบิดามารดาใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน เป็นการให้ความหมายในทางบวกของการลงโทษว่ากระทำเพื่อผลประโยชน์ของเด็กเองในบั้นปลาย ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิทธิอันชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว
3. การเรียนรู้ว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้เมื่อใช้วิธีการอื่นไม่ได้ผล เด็กอาจได้รับการขู่หรือการลงโทษจากบิดามารดาหากทำผิดแล้วเขาไม่ทำในสิ่งที่บิดามารดาต้องการทำให้เด็กเรียนรู้ว่าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการให้ได้มาในสิ่งที่เขาต้องการ

การเรียนรู้ความรุนแรงของเด็ก จากการเรียนรู้เห็นเหตุการณ์ที่บิดามารดาทะเลาะวิวาท หรือทำร้ายร่างกายกัน เด็กจะซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้นและยึดถือตัวแบบบทบาทการใช้ความรุนแรงของบิดามารดา และเลียนแบบตัวแบบ บทบาทที่บิดามารดาใช้ความรุนแรงต่อกันเมื่อเกิดความขัดแย้งกับคู่สมรส

ดังนั้น ครอบครัว จึงเป็นสถาบันที่ส่งเสริม ให้รับรู้ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก ทั้งการถูกล่วงโทษทางร่างกายและการเห็นบิดามารดาทำร้ายร่างกายกัน นำไปสู่บรรทัดฐานที่ยอมรับ การใช้ความรุนแรง การเรียนรู้บทบาทโดยการเลียนแบบจากตัวแบบบทบาท รวมทั้งการได้รับการเสริมแรงจากบิดามารดา นำไปสู่บทบาทของผู้กระทำความรุนแรงต่อคู่สมรสในอนาคต ครอบครัวที่ บิดามารดาถูกล่วงโทษบุตรทางร่างกาย เช่น การตี หรือครอบครัวที่บิดามารดาทำร้ายร่างกายกันอยู่เสมอ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสามีหรือภรรยาที่ใช้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงจึงมีลักษณะของการส่ง ผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เมื่อเด็กถูกล่วงโทษด้วยการใช้ความรุนแรงทำให้มีพฤติกรรมที่ ก้าวร้าวและมีทัศนคติที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เมื่อเด็กเห็นบิดามารดาใช้ความ รุนแรงต่อกันก็จะเลียนแบบด้วยการใช้ความรุนแรงกับคู่สมรสของคนต่อเนื่องวนเวียนเป็นวัฏจักร

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิทักษ์ทอง อุเนตร (2524) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าคนตาย ของผู้ต้องขังหญิง เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง ในคดีฆ่าคนตายโดยเจตนา เป็นการศึกษาถึงปัจจัยทั่วไปและภูมิหลังของผู้กระทำผิดอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนใหญ่ ถือได้ว่าเป็นการศึกษาพื้นฐานทั่วไปของสตรีผู้กระทำผิดในคดีฆ่าโดยเจตนา จากการศึกษาพบว่าผู้กระทำผิดส่วนมากมีอายุระหว่าง 21 - 40 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้วและมีบุตร 4 คน และไม่มีความสุขในชีวิตสมรสเนื่องจาก คู่ครองมักทำให้ไม่สบายใจอยู่เสมอพื้นฐานในวัยเด็กนั้น พบว่า บิดามารดาของผู้กระทำผิดอยู่ กันอย่างราบรื่น แต่ไม่ค่อยเอาใจใส่ผู้ต้องขังมีการทะเลาะวิวาทระหว่างพี่น้องเสมอ การศึกษาของผู้กระทำผิดส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้น ป.1 - ป.4 เป็นผู้ที่ไม่เคยสนใจธรรมะและไม่เคยปฏิบัติตนอยู่ในศีลห้าเลย สำหรับกรณีเกี่ยวกับการกระทำผิดพบว่า ผู้เสียหายส่วนใหญ่เป็นสามีของผู้กระทำผิดเอง และเป็นคนรู้จักกันดีตามลำดับ ผู้กระทำความผิดจะเคยถูกผู้เสียหายทำร้ายร่างกายและจิตใจจึง คัดสินใจกระทำผิดเพื่อตอบโต้ความไม่เป็นธรรม ที่ตนได้รับโดยใช้เวลาทันทีทันใดในการตัดสินใจ ความรู้สึกหลังจากกระทำผิด คือ โด่งใจและสนใจเมื่อเหตุการณ์สิ้นสุด

ศุวีย์ ฉายากุล (2524) ได้ทำการศึกษารอง แนวทางในการให้บริการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง หญิงของทัณฑสถานหญิง ผลการศึกษาปรากฏว่าปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาสภาพ ครอบครัวยุค ความยากจนมีผลผลักดันให้ผู้ต้องขังหญิงกระทำความผิด ผู้ต้องขังหญิงมีความเดือดร้อน ทุกข์ใจ วิดกกังวลเป็นห่วงครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรของผู้ต้องขัง

มนทิพ ดาราศรีศักดิ์ (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มุทเหตุของใจในการนำสมาธิศึกษา เฉพาะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง ผลการศึกษาพบว่า มุทเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความกดดันที่ถูก สามีทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ โดยแรงผลักดันส่วนใหญ่จะเป็นความคับแค้นใจและบันดาลโทสะ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะถูกสามีทำร้ายขู่ข่มขู่เกิดเหตุจนมีโทษระงับไม่อยู่ และตัดสินใจนำ การตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยทันทีทันใด ไม่ได้ใคร่ครองไว้ก่อนล่วงหน้า สำหรับอาวูที่ใช้ จะเป็นสิ่งที่หยิบฉวยได้สะดวกและอยู่ใกล้มือ เหตุส่วนใหญ่จะเกิดในบ้านพักอาศัยของผู้ต้องขัง และสามี

พิศาล มุขมั่ง (2530) ได้ทำการศึกษา เรื่องการวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดของผู้ ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ต้องขังหญิงมีระดับการศึกษาคำมีการ กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายในระดับที่รุนแรงกว่าผู้ต้องขังหญิงที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ต้องขัง หญิงที่สูบบุหรี่ มีการกระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ในระดับที่รุนแรงน้อยกว่าผู้ต้องขังหญิงที่ไม่สูบบุหรี่ และผู้ต้องขังหญิงที่ดื่มสุรา เศรษฐชนยพิศให้โทษมีการกระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายในระดับที่ รุนแรงน้อยกว่าผู้ต้องขังหญิงที่ไม่ดื่มสุรา เศรษฐชนยพิศให้โทษและผู้ต้องขังหญิงที่ชกเคาะกลางคืนมี การกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในระดับที่รุนแรงน้อยกว่าผู้ต้องขังหญิงที่ไม่ชกเคาะกลางคืน

วราภรณ์ ดวงจันทร์ (2530) ศึกษาความคิดเห็นของเด็กชายในสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กกลางค่อปัญหาสามีทุบตีทำร้ายร่างกายภรรยา กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาเป็นเด็กชายในบ้าน กฤษณา อายุ ตั้งแต่ 15 - 18 ปี ที่เคยมีประสบการณ์เห็นเหตุการณ์สามีทำร้ายภรรยามาก่อนจำนวน 100 คน จากการศึกษาปรากฏว่าเด็กชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางบ้านกฤษณา มีความ คิดเห็นเป็นมาตรฐานสองชั้นระหว่างเพศอย่างชัดเจนในเรื่องของหญิงและชายในสังคม ส่วน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงด้วยการทุบตีทำร้ายร่างกายภรรยา ถึง 89% โดยจะใช้ใน กรณีที่ภรรยาไม่เอาใจใส่ปรนนิบัติ ไม่เชื่อฟัง ได้เถียงสามี คิดเป็นร้อยละ 59% ซึ่งมากกว่า กรณีอื่น ๆ คือ ภรรยาไม่เอาใจใส่ปรนนิบัติ ไม่เชื่อฟัง ได้เถียงสามี คิดเป็นร้อยละ 59% ซึ่งมากกว่า

เหมววรรณ เหมะนัค (2533) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรุนแรงในครอบครัวศึกษา กรณีสามีผู้มีรายได้นอกในเขตเทศบาลเมือง อําเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ ตัวแปรภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการแต่งงาน และ จำนวนบุตร ตัวแปรทางด้านจิตวิทยาสังคม ได้แก่ การเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง การมีส่วนร่วมใน ฐานะผู้กระทำ ความรุนแรง การยอมรับในการใช้ความรุนแรงจากบุคคลนอกระบบ (พ่อ แม่ ญาติที่ นื่อง เพื่อนสนิท เพื่อนบ้าน) ความโดดเด่นทางสังคม ความเครียด การใช้ แอดกอสอด ผลการ ศึกษาพบว่า

1. สามิ ส่วนใหญ่มีความรุนแรงระดับต่ำ
2. คิวแปรภูมิดังทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรง ส่วนคิวแปรทางจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงมากที่สุด คือ การเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้กระทำความรุนแรง การยอมรับในการใช้ความรุนแรงจากเพื่อนสนิท การยอมรับในการใช้ความรุนแรงจากเพื่อนบ้าน และความเครียด ตามลำดับ
3. การศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างการยอมรับในการใช้ความรุนแรงจากเพื่อนสนิทกับความรุนแรง และความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับในการใช้ความรุนแรงจากเพื่อนบ้านกับความรุนแรง โคมีคิวแปรการใช้ แอลกอฮอล์ และความเครียด เป็นคิวแปรคุม พบว่า ในกรณีการดื่มสุรา อังเพื่อนสนิทไม่ยอมรับการใช้ความรุนแรงสามิก็อังใช้ความรุนแรงมากขึ้น ในกรณีของความเครียดก็เช่นกัน ความเครียดมีส่วนทำให้สามิใช้ความรุนแรงมากขึ้น

ประภัศรา ตันติวัฒนา (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบุคลิกภาพของผู้ต้องอังที่กระทำความคิดต่อชีวิตและร่างกายในทัณฑสถานหญิง พบว่า

บุคลิกภาพของผู้ต้องอังมีลักษณะชอบออกสังคม สติปัญญาต่ำ อารมณ์อ่อนไหว อ่อนน้อมต่อมคน สุขุม มีมโนธรรม ขี้อาย หวาดระแวง ลงมือปฏิบัติ มีอารมณ์ไม่มั่นคง จิตใจหวาดหวั่น ฟังตนเอง ไม่มีกฎเกณฑ์ และมีอารมณ์เครียด

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของผู้ต้องอัง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องอังกับบิดามารดา สภาพภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดาและผู้ดูแลผู้ต้องอังในวัยเด็ก

สาเหตุที่ผู้ต้องอังฆ่าหรือทำร้ายสามิมก็คือ การหึงหวง สาเหตุส่วนใหญ่ที่กระทำความคิดต่อชีวิตและร่างกายคนอื่นที่ไม่ใช่สามิตนเองก็คือ เพราะถูกอุหมีนเหยียดหยาม และเพื่อป้องกันศักดิ์ศรีของคน

จารุวรรณ ศรีเมืองวัฒนา (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “สาเหตุการกระทำความคิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ของผู้ต้องอังหญิงในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร” พบว่า

สาเหตุการกระทำความคิดส่วนใหญ่เกิดจากการบันดาลโทสะ การถูกข่มเหงรังแกอุหมีนเหยียดหยาม และความคับแค้นใจที่มีต่อผู้เหยียดหยามหรือเหยียด โคอจะกระทำผิดเพียงคนเดียว การกระทำผิดเกิดขึ้นภายในที่หักอกอัง เวลากลางคืน ใช้ปืนเป็นอาวุธ และไม่ได้ใครครองไว้ก่อน

ระดับการศึกษาผู้เสียหายหรือเหยื่อ บุคลิกภาพ และประวัติการกระทำความผิดมีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายของผู้ต้องขังหญิง ส่วนสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายของผู้ต้องขังหญิงแต่อย่างใด

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2537) ได้ทำการศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวัน 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์มติชน รวมระยะเวลารวบรวมข้อมูล 1 ปี ได้ข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 67 ข่าว ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า สถิติความรุนแรงในครอบครัวที่ลงเป็นข่าวนั้น ต่ำกว่าสถิติที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบซึ่งเป็นสถิติที่ต่ำกว่าความจริงมาก ผลการวิเคราะห์ สรุปว่า

1. ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่พบในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และคู่สมรสที่มีอายุต่ำ (19 – 30 ปี)
2. เหยื่อของความรุนแรงส่วนใหญ่คือ สตรีและเด็ก
3. ลักษณะสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นข่าวส่วนใหญ่ใช้สิ่งของที่หาได้ใกล้มือเป็นเครื่องทำร้าย แต่มีจำนวนมากที่ใช้มีดหรือปืน อันเป็นผลทำให้เหยื่อส่วนใหญ่เสียชีวิต
4. ภาคกลางและเขตกรุงเทพมหานครมีข่าวความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด
5. ปัจจัยสถานการณ์เฉพาะหน้า ที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวที่ควรระหวัญความสำคัญ คือ อารมณ์โกรธ เรื่องชู้สาว และการดื่มสุรา
6. ปัจจัยสถานการณ์สาเหตุในอดีตที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว นอกจากเรื่องชู้สาวการไม่ชอบกันอยู่แล้ว การทำร้ายกันเสมอแล้วยังมีปัจจัยที่น่าสังเกตคือ ผู้ทำร้ายเคยมีประวัติทางจิตมาก่อน (ร้อยละ 10.6)

โชติมา กาญจนกุล (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา” ให้ข้อสังเกตการศึกษาคังนี้

สามีไทยมิได้เลือกใช้ความรุนแรงเพื่อแสดงอำนาจของคนพี่ของอย่างเด็ดขาด แต่ใช้ความรุนแรงกับภรรยาด้วยความรู้สึกที่ว่า ภรรยาเป็นทรัพย์สินส่วนตัว เป็นสิ่งระบอบอารมณ์

กระบวนการเกิดความรุนแรงครั้งแรกจะเริ่มขึ้นในสถานการณ์ที่ครอบครัวได้สะสมความเครียดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เป็นเวลานานโดยไม่สามารถลดระดับความเครียดได้ ทฤษฎีกรรมและความรู้สึกทางลบที่เกิดขึ้น เนื่องจากความเครียดจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ทั้งสามีและภรรยาปากเสียงกัน และเมื่อควบคุมสติอารมณ์ไม่อยู่สามีก็จะทำร้ายร่างกายภรรยา

กรรขาก็ให้ความหมายของการกระทำรุนแรงแตกต่างกัน ออกไปตามบุคคล แต่ที่สำคัญคือ การให้ความหมายของแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับมูลเหตุและบริบทของการเกิดความรุนแรง ซึ่งการให้ความหมายของการกระทำรุนแรงจะขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมการทำร้าย ลักษณะของอาการบาดเจ็บที่ได้รับจากการทำร้าย หรือความถี่ในการเกิดขึ้นของการกระทำ

กรรขาจะใช้เวลานานมาก ในการเตรียมการเพื่อปลีกตัวออกจากสถานการณ์การกระทำรุนแรง และถึงแม้ว่าสังคมไทยจะยังขาดแคลนองค์กรทางสังคมที่จะเป็นที่รองรับหรือให้ที่พักพิงแก่กรรขานและลูก ๆ ผู้หลบหนีออกมาจากครอบครัวเดิม แต่สังคมไทยก็ยังมององค์กรทางศาสนาเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้นจากสังคมอื่น ๆ ทางเลือกที่เพิ่มขึ้นเป็นผลดีในแง่ที่ทำให้กรรขาไทยมีทางเลือกเพิ่มขึ้นอย่างน้อยอีก 1 ทางเลือก ถึงแม้จะไม่สามารถทำให้ยุติปัญหาได้ แต่ก็จะไม่สามารถทำให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีใช้การง่ายตามี

ประกายจันทร์ สุนทรศร (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์สาเหตุการกระทำความคิดผิดถูกฉกรรจ์และสะท้อนขวัญของผู้ต้องขังหญิง” พบว่า

1. ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน การกระทำผิดคดีฉกรรจ์และสะท้อนขวัญในครั้งนี้ ส่วนใหญ่กระทำความผิดคดีฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา โดยกระทำผิดเพียงคนเดียวในบ้านหรือที่พักอาศัย เวลากลางคืน ใช้ปืนหรือมีดเป็นอาวุธ กระทำผิดโดยใคร่ครวญไว้ก่อน ส่วนผู้เสียหายเป็นบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน หรือเป็นสามี

2. การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดคดีฉกรรจ์และสะท้อนขวัญของผู้ต้องขังหญิง พบว่าสาเหตุการกระทำผิดคดีฉกรรจ์และสะท้อนขวัญของผู้ต้องขังหญิง มีความสัมพันธ์กับฐานความผิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดคดีฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา มีสาเหตุเนื่องมาจากต้องการแก้แค้น ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดคดีปล้นทรัพย์ มีสาเหตุเนื่องมาจากบันดาลโทสะและต้องการเงินหรือทรัพย์สิน ส่วนผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดคดีชิงทรัพย์มีสาเหตุมาจากต้องการเงินหรือทรัพย์สิน

3. อาชญากรรมกระทำผิด สถานภาพสมรส บุคคลที่ผู้ต้องขังหญิงพักอาศัยอยู่ด้วยก่อนถูกจับกุมอาชญากรรมของเพื่อนสนิท การดื่มสุราและการเสพพนันทักษิณ มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดคดีฉกรรจ์และสะท้อนขวัญ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับคดีฉกรรจ์และสะท้อนขวัญ แต่อย่างใด

ปัญชณี โชติภัก (2541) ได้ทำการศึกษา “การใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรส” พบว่า

1. เพศหญิงใช้ร่างกายเข้าทำร้ายคู่สมรสโดยไม่ใช้วัตถุหรืออาวุธเป็นเครื่องมือในการทำร้ายเลย ในขณะที่เพศชายซึ่งมีความแข็งแรงทางร่างกายมากกว่า กลับใช้ทั้งร่างกายและวัตถุต่าง ๆ เป็นอาวุธในการทำร้ายคู่สมรส

2. เมื่อใดที่บุคคลขาดความผูกพันทางสังคม หรือเกิดความโดดเดี่ยวทางสังคม ไม่ว่าจะเนื่องมาจาก การขาดการควบคุมทางสังคมโดยการที่ไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น หรือเนื่องมาจากการขาดการสนับสนุนทางสังคม โดยการไม่สามารถแสวงหาความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเมื่อมีปัญหาคือคร่อน ทำให้บรรทัดฐานของสังคมและการควบคุมทางสังคมไม่สามารถยับยั้งหรือห้ามปรามคู่สมรสไม่ให้มีการใช้ความรุนแรงต่อกันได้

3. ความถี่ในการใช้แอลกอฮอล์ อาจไม่ได้เป็นสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสแต่อาจเป็นผลของการใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสได้

การใช้ความรุนแรงของเพศหญิงต่อคู่สมรสในส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลทางสังคม โดยบิดามารดาของเพศหญิงจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการใช้ความรุนแรง หากเธอคาดว่าบิดามารดาจะไม่ตำหนิเธอ หรือสนับสนุนให้เธอใช้ความรุนแรงกับสามี เธอก็จะใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ยิ่งประกอบกับการที่เธอเป็นผู้ที่มีความโดดเดี่ยวทางสังคม คือ ไม่ค่อยได้ตั้งสรรค์พบปะกับบุคคลอื่น และไม่ค่อยมีผู้ที่คอยช่วยเหลือเวลามีปัญหา ทำให้ไม่มีใครรู้เห็นการกระทำของเธอ ทำให้เธอใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสมากขึ้น ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การใช้แอลกอฮอล์มีอิทธิพลค่อนข้างน้อย

บุญรวย เมทานิกรชัย (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้หญิง พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้หญิง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา การมีภาระเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว อาชีพ รายได้ ภาระหนี้สิน ประเภทของครอบครัวสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย และฐานความรับผิดชอบของการกระทำผิดครั้งแรก กล่าวคือ ผู้หญิงที่มีอายุมากจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่มีอายุน้อย ผู้หญิงที่มีการศึกษาดำจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง ผู้หญิงที่มีภาระเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัวจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่ไม่มีภาระเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว ผู้หญิงที่ไม่ได้ประกอบอาชีพจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่ประกอบอาชีพ ผู้หญิงที่มีรายได้ต่ำจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่มีรายได้สูง ผู้หญิงที่มีภาระหนี้สินจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่ไม่มีภาระหนี้สิน ผู้หญิงที่ไม่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวขยายผู้หญิงที่อยู่ในสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีการกระทำผิดจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่อยู่ในสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ไม่มีการกระทำผิด และผู้หญิงที่กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินจะกระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้หญิงที่กระทำผิดในฐานความผิดอื่น

ราม อัจฉราห์ (Ram Abuja,1970) ได้ศึกษานเรื่อง การนำคนตายของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยคือ วัตถุประสงค์ของการศึกษาคงกล่าวเพื่อหาเหตุผลเหตุจูงใจของผู้ต้องขังหญิงในการประกอบความผิดนำคนตาย และเพื่อทำความเข้าใจกับระบบโครงสร้างและปัญหาภายในครอบครัวของหญิงผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังศึกษาถึงผลกระทบและการปรับตัวของครอบครัวเมื่อหญิง

ผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบดูแลครอบครัวต้องโทษจำคุก ในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาใช้ระบบครอบครัวเป็นพื้นฐานในการอธิบายและวิเคราะห์ปัญหา

จากการศึกษาในส่วนข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้กระทำผิด พบว่าส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลาง มีภูมิตำเนาอยู่ในชนบท โดยมากมีอายุต่ำกว่า 30 ปี เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัว และเป็นสามีของผู้กระทำผิดเป็นส่วนมาก จึงสรุปมุดเหตุของใจของการกระทำผิดว่า เกิดจากปัญหาที่หญิงไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวสามีได้

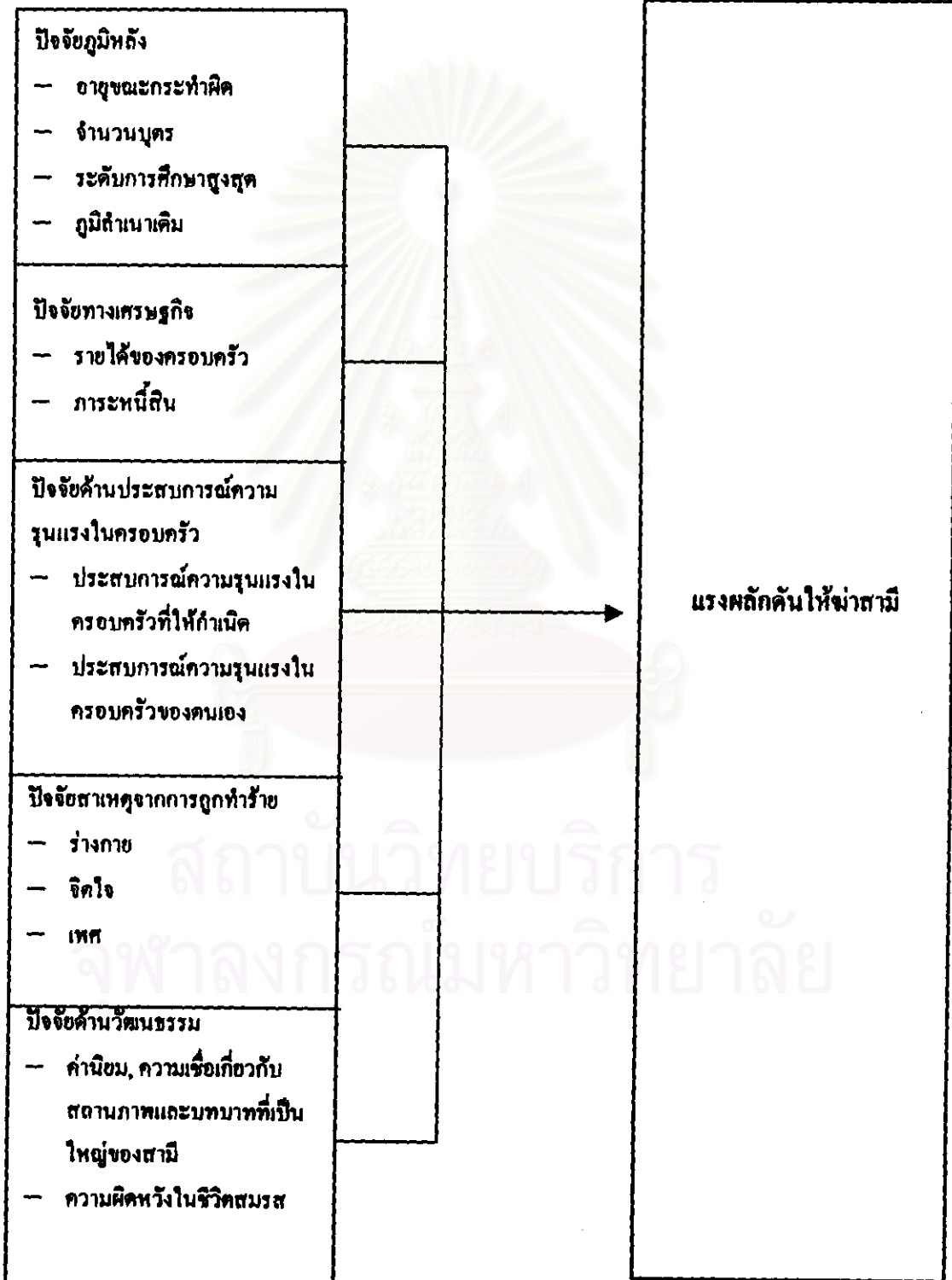
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้หญิงตัดสินใจนำสามีนั้น ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดต่อไปนี้ ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานในการศึกษาวิจัย

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด สามารถกำหนดสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี” ได้ดังนี้

- สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านรายได้และการะหนี้สินของครอบครัว เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 2 การรับรู้ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ให้นับคิด เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตนเอง เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 4 การที่ภรรยาถูกทำร้ายร่างกาย เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 5 การที่ภรรยาถูกทำร้ายจิตใจ เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 6 การที่ภรรยาถูกข่มเหงทางเพศ เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 7 ค่านิยม ความเชื่อ เกี่ยวกับสถานภาพ และบทบาทที่เป็นใหญ่ของสามี เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี
- สมมติฐานที่ 8 ความคาดหวังในชีวิตสมรสจากที่คาดหวังไว้ เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาสามี

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นิยามความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. รายได้ หมายถึง เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าแรง ที่เกิดจากการประกอบอาชีพหรือเงินที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรายได้แน่นอนและไม่แน่นอนของภรรยาที่สามีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
2. ภาระหนี้สิน หมายถึง การที่ภรรยาที่สามี มีรายได้ ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในแต่ละเดือน ทำให้ต้องเป็นหนี้สินบุคคลอื่น

3. ครอบครัว หมายถึง ครอบครัวของภรรยาที่นำสามีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
4. ภรรยา หมายถึง ผู้หญิงที่กระทำความผิดฐานนำสามี ซึ่งศาลได้พิพากษาประหารชีวิตและต้องคำพิพากษาให้อยู่ในทัณฑสถานหญิง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง
5. ซ้ำ หมายถึง การกระทำที่บุคคลถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ
6. สามี หมายถึง ชายที่ถูกภรรยาฆ่า ซึ่งจะจดทะเบียนสมรส หรือไม่จดทะเบียนสมรส และหรือจะมีการประกอบพิธีสมรสหรือไม่ได้ประกอบพิธีสมรสก็ได้
7. การรับรู้ หมายถึง ความสามารถในการรับทราบความหมายของหญิงที่ตัดสินใจนำสามี เวลาที่มีผู้สื่อข่าวรวมถึงความสามารถในการสื่อความหมายและความรู้สึกต่ออีกฝ่ายหนึ่งด้วย
8. ประสบการณ์ความรุนแรง หมายถึง การพบเห็น การได้ยิน ได้ฟัง ได้รับรู้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว
9. ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การใช้กำลังหรือเครื่องมือ (อาวุธ) ชนิดใดชนิดหนึ่งกระทำต่อร่างกายจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต การล่วงเกินทางเพศ การข่มขู่ทางเพศ การทำร้ายจิตใจ อารมณ์ เช่นการดูค้ำว่ากล่าว และรวมถึงการทะเลาะทอดทิ้งไม่เอาใจใส่เลี้ยงดูบุตร
10. ครอบครัวที่ให้กำเนิด (Family of Orientation) หมายถึง ครอบครัวบิดา มารดา ภรรยาที่นำสามี ซึ่งเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตขึ้นมา
11. ครอบครัวของตนเอง (Family of Procreation) หมายถึง ครอบครัวของภรรยาที่นำสามี ที่เกิดจากการอยู่กันฉันสามีภรรยาจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม
12. การทำร้ายร่างกาย หมายถึง การกระทำรุนแรงทุกรูปแบบ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดไปจนถึงสูงสุดเช่น การถ่มน้ำลาย การหยิก การกัด การตบหน้าไปจนถึงการใช้กำลังขั้นรุนแรง เช่น การบีบคอ การชกต่อย และการใช้กำลังประทุษร้ายด้วยอาวุธ
13. การทำร้ายจิตใจ หมายถึง การใช้วาจาคุกคามทางอารมณ์ เพื่อก่อให้เกิดความหวาดกลัว ความระแวง ความกังวลไม่สบายใจ ความรู้สึกว่าคุณเป็นค่าน้ำหนักเป็นผู้ผิดและความกดดันทางอารมณ์ด้านอื่น ๆ เช่น นู่ว่าจะทำร้าย จะบังคับให้เธอนำตัวตาย จะทำร้ายลูก ๆ หรือคนที่เธอรัก ใช้คำพูดหยาบคาย เสียดสี จ้วงจาบ ในสิ่งที่เป็นที่นับถือเคารพบูชา ควบคุมการกินอยู่หลับนอน การทำลายข้าวของหรือทำร้ายสัตว์เลี้ยง การกระทำที่ย้ำให้เห็นถึงการมีอำนาจเหนือกว่าของฝ่ายสามี

14. การข่มเหงทางเพศ หมายถึง การกระทำรุนแรงซึ่งได้แก่ การถวนตาม การจับต้องอวัยวะที่เป็นของสงวน เช่น แขนงอวัยวะสืบพันธุ์ การรุกรานทางเพศอื่น ๆ การใช้กริยาวาจานทะเลียมหรือชักชวนให้มีเพศสัมพันธ์โดยการข่มขู่ การข่มขืน บังคับให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่สมัครใจ
15. คำนิยาม ความเชื่อ หมายถึง แนวคิดของหญิงที่มีต่อสถานภาพและบทบาทการเป็นใหญ่ในครอบครัวของสามี
16. ความผิดหวังในชีวิตสมรส หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไปสู่ภาวะที่ขาดความมั่นคง ขาดความรัก ความอบอุ่น เกิดการขัดแย้งกัน นำไปสู่ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภรรยาฆ่าสามี ลักษณะงานวิจัย เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยา ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ประกอบกรณีตัวอย่าง โดยแบ่งการศึกษา ออกเป็น 2 วิธี

1. การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เป็นต้น ซึ่งจะเป็ข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งต่อไป

2. การศึกษาหาข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา (Anthropological Field Work) หลาขรูปแบบเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้หญิงฆ่าสามี โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมทั้งการใช้เทคนิคของการจดบันทึก (Field Notes) โดยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งปรับปรุงมาจากแนวคำถามที่สร้างขึ้น โดยอาศัยกรอบความคิดพื้นฐานในการวิจัยเป็นหลักในการกำหนดประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงตัดสินใจฆ่าสามี

งมพิศ ศัตย์สงวน (2542 : 49 – 57) ได้กล่าวถึงการวิจัยทางมานุษยวิทยาว่า นักมานุษยวิทยาไม่ได้ใช้การวิจัยแบบทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ แต่ทำการวิจัยในชุมชนที่เลือกศึกษาภายในบริบทของสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาจึงมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง และมีลักษณะสำคัญหลาย ๆ อย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

1. อยู่อาศัยในชุมชนที่เลือกศึกษา
2. มีการสังเกตพฤติกรรมและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
3. ใช้เวลานานมากในสนามวิจัย
4. ใช้เทคนิคการวิจัยหลายรูปแบบต่าง ๆ กันให้มากที่สุด
5. ใช้ตัวแปรหลายตัว
6. ใช้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและครัวเรือน
7. แสดงบท “คนรอบนอก”
8. องค์ภาพรวม
9. การจดบันทึกสนามทางมานุษยวิทยา
10. เตรียมคว้านานก่อนเข้าสนามวิจัย

นักมานุษยวิทยาต้องเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด คือ เก็บรวบรวมข้อมูลทุกประเภทเพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์ของชุมชนที่เลือกศึกษา โดยจะต้องเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม (Ecological Mapping) โดยจะต้องเก็บข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง ขนาดของชุมชน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม การสื่อสาร โครงสร้างชุมชน สถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น
2. ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร ที่บอกถึง จำนวนประชากร เพศ โครงสร้างอายุ อาชีพ โครงสร้างประชากร และพยายามให้สถิติเกี่ยวกับการศึกษา สาธารณสุข ศาสนา ชนชั้น รายได้ กลุ่มชาติพันธุ์ ข้อมูลเหล่านี้อาจจะเก็บรวบรวมเองหรืออาจได้จากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนก็ได้
3. ข้อมูลเกี่ยวกับเครือญาติ (Genealogy)
4. ประวัติความเป็นมา
5. ข้อมูลเกี่ยวกับวงจรกิจต์ 1 ปี ของชุมชน (Cultural Calendar)
6. ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคม (Social Clubs)
7. ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุและเทคโนโลยี
8. ประวัติดังกล่าว
9. ภาษาท้องถิ่นและศิลปะ
10. วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ลักษณะ คือ

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Data) โดยการรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดต่าง ๆ และสถานที่ราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2. การรวบรวมข้อมูลทางมานุษยวิทยา (Anthropological Field Work) โดย ผู้ศึกษาเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง ใช้วิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้ทั้งผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสตรวจสอบความเข้าใจในประเด็นที่สัมภาษณ์ มีเวลาในการทบทวนเหตุการณ์ที่ผ่านมาและสามารถเปิดเผยได้โดยชัดเจนถูกต้อง ประกอบกับการที่ผู้ศึกษามีประสบการณ์ตรงจากการที่เคยทำงานเป็นนักสังคมสงเคราะห์ในฝ่ายสงเคราะห์ โรงพยาบาลตำรวจ มาแล้ว เป็นเวลา 11 ปี ผู้ศึกษาได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ โดยการฟังน้ำเสียง สังเกตท่าที สีหน้า แววตา ท่าทาง และปฏิกริยาอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในภายหลัง ใช้คำพูดในการระดมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยอมเปิดเผยความจริงให้มากที่สุด ทั้งนี้โดยยึดหลักการสัมภาษณ์ว่า จะต้องระมัดระวังอย่างที่สุดที่จะไม่ให้เกิดการชี้นำ การเสนอความคิดเห็นส่วนตัว การร่วมแสดงอารมณ์และความรู้สึกร่วมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2542 ถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2543 ก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และเขียนรายงาน

3. วิธีการเก็บข้อมูล ภายหลังจากที่ได้รับอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ให้ดำเนินการเก็บข้อมูลในทัณฑสถานหญิงกลาง โดยให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เรือนจำอย่างเคร่งครัดแล้วนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ติดต่อประสานกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการดูแล นักโทษเค็ดขาดหญิงเฉพาะรายคดีนำตามี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 ราย จากจำนวนนักโทษหญิงคดีนำตามี ทั้งหมด 62 ราย โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความตั้งใจให้ข้อมูล เป็นลำดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาไม่สามารถคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมา จำนวนทั้งสิ้น 20 ราย โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับนักโทษเค็ดขาดหญิง ในเรื่อง ชื่อ-นามสกุล อายุ คติความคิด ให้ผู้ศึกษาเลือกสัมภาษณ์จากผู้มีความพร้อมและเต็มใจให้สัมภาษณ์มากที่สุดเป็นรายแรก ในส่วนรายชื่อไปนั้นเป็นการคัดเลือกตามพหุวิธีการทำ

ในวันเข้าทำการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้รับอนุญาตให้นำเพียงแบบสัมภาษณ์ซึ่งได้รับการตรวจสอบจากกรมราชทัณฑ์เรียบร้อยแล้ว พร้อมด้วยเครื่องมือในการจดบันทึกที่จำเป็น นำติดตัวเข้าไปภายในบริเวณเรือนจำทำนั้น การเข้า-ออก บริเวณทัณฑสถานชั้นใน จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทุกครั้งที่จะขอเข้าทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากระบบรักษาความปลอดภัยที่เคร่งครัด ทำให้การเข้าออกต้องปฏิบัติตามระเบียบของทางทัณฑสถาน กล่าวคือจะต้อง เข้า-ออกบริเวณ

ทัชชสถานตามเวลาที่กำหนด และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ของเรือนจำเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใน บริเวณเรือนจำเป็นผู้นำผู้ศึกษา เข้า - ออก ทุกครั้ง ไม่อาจฝ่าฝืนได้ การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงเช้าเวลา 09.00 น. - 12.00 น. และกลับออกมาเพื่อให้นักโทษได้พักรับประทานอาหาร กลางวัน ส่วนในช่วงบ่าย เวลา 13.00 น. - 15.00 น. เท่านั้น เมื่อผู้ศึกษาพร้อมที่จะทำการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของเรือนจำจะเรียกชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกไว้ให้มาพบเจ้าหน้าที่ที่ฝ่ายปกครอง และนำมาพบกับผู้ศึกษา ณ สถานที่ที่จัดไว้ให้เป็นที่ยอมรับ

ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแต่ละราย ในเวลาที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ข้อมูลรายละเอียดที่เกิดขึ้นแต่ละราย ไม่อาจกำหนดเวลาที่แน่นอนลงได้ บางรายใช้เวลาตลอดทั้ง ช่วงเช้าและช่วงบ่าย บางรายเฉพาะช่วงเช้าหรือช่วงบ่าย ตามความเหมาะสมในแต่ละราย สถานที่ ที่ทางทัชชสถานจัดให้เป็นห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ซึ่งมีความเป็นส่วนตัวในระดับหนึ่ง การสัมภาษณ์เป็นไปโดยใกล้ชิด มีบางเวลาในขณะที่สัมภาษณ์ที่เจ้าหน้าที่เรือนจำ เดินผ่านโต๊ะที่จัด ไว้ให้ผู้ศึกษาสัมภาษณ์แต่ไม่บ่อนัก บรรยากาศการสัมภาษณ์โดยทั่ว ๆ ไป จะเป็นไปด้วยดีเนื่องจาก ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา การสัมภาษณ์แต่ละ รายมักจะเกิดความเครียด ในช่วงการสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการกระทำความผิด จำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องพยายามลดความเครียดที่เกิดขึ้น โดยการเบี่ยงเบนคำถาม ไปถามในเรื่องอื่น ๆ หรือนัดพบในครั้งต่อไป เป็นต้น

ความยากลำบากของการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย จะเป็นข้อมูลรายละเอียดในเรื่อง ความสัมพันธ์ทางเพศกับสามี เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่สะดวกใจในการพูดคุย หรือเปิดเผย ในเรื่อง นี้ ส่วนความประทับใจที่ผู้ศึกษาได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 10 ราย คือความเต็มใจ ที่กลุ่มตัวอย่าง ให้ข้อมูลรายละเอียดโดยไม่บิดบัง มีบางรายให้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนและฟ้องคดีมา ทั้ง ๆ ที่เป็นความผิดหนักกว่าความผิดที่ถูกฟ้อง โดยกลุ่มตัวอย่าง ให้เหตุผลของการให้ข้อมูลในตอนนี้ ว่า ต้องการให้ผู้ศึกษาสามารถนำข้อมูลไป วิเคราะห์ได้ละเอียดถูกต้องมากขึ้น

ภายหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแต่ละราย ผู้ศึกษารายงานให้หัวหน้างานผู้รับผิดชอบของ เรือนจำรับทราบทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทราบว่า นักโทษแต่ละรายนั้น ไม่มีภาระกิจเกี่ยวข้องกับ ผู้ศึกษาอีกต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้น ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการประกอบ ด้วยคำถามปลายเปิด - ปิด ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้น โดยศึกษาจากแนวความคิดทฤษฎี และ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแล้วนำมาแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อปรับปรุง แบบสัมภาษณ์ให้เกิดความสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสัมภาษณ์จริง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำความผิดในคดีนำสามี ซึ่งศาลพิพากษาจนเสร็จคดีขาดแล้ว และต้องขังอยู่ ณ ทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร รวม จำนวน 62 ราย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคัดเลือกจากผู้ต้องขังหญิงที่มีพฤติกรรมการนำ สามี ที่แตกต่างกันในเรื่องวิธีการและแรงผลักดันที่นำ จำนวนทั้งสิ้น 10 รายโดยสมัครใจ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

หลังจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว ได้นำข้อมูลที่ได้ในแต่ละรายมาวิเคราะห์ถึงกลงไปใน รายละเอียด ทบทวนหาค่าตอบ ตามสมมติฐาน โดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและ วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อแยกกลุ่มตัวแปร Content Analysis จากนั้น การนำเสนอจะนำเสนอในลักษณะ การพรรณนาความ เพื่อสรุปผลการศึกษา พร้อมลักษณะของกรณีตัวอย่าง (Case Study)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย